

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Ing. Lenka Lipavská

Využití nástrojů Plánování zaměřené na člověka u vybraného jedince
z dětského domova

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Jaromír Maštaliř, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “Využití nástrojů Plánování zaměřené na člověka u vybraného jedince z dětského domova“ vypracovala samostatně, pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce, a že jsem uvedla všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 9. dubna 2023

Ing. Lenka Lipavská

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jaromírovi Maštaliřovi, Ph.D. za nesmírnou ochotu, podporu a odborné vedení. Mé poděkování patří všem účastníkům výzkumného šetření, zejména Katce a ředitelce DD. Zároveň moc děkuji mé rodině za nejen psychickou podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 DĚTSKÝ DOMOV.....	8
1.1 Činnost dětského domova.....	8
1.2 Práva a povinnosti dětí v dětském domově.....	10
2 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ	13
2.1 Definice osob s mentálním postižením.....	13
2.2 Charakteristika osob s mentálním postižením	14
3 ODCHOD DÍTĚTE Z DĚTSKÉHO DOMOVA A KONCEPT PLÁNOVÁNÍ ZAMĚŘENÉ NA ČLOVĚKA.....	16
3.1 Příprava dítěte na samostatný život v pojetí současné legislativy	16
3.2 Plánování přechodu.....	18
3.3 Koncept Plánování zaměřené na člověka	20
3.3.1 Životní příběh	20
3.3.2 Kruh vztahů	21
3.3.3 Můj dobrý a špatný den	22
3.3.4 Moje sny	23
3.3.5 Moje dary a nadání	23
3.3.6 Co mám rád x Co nemám rád.....	24
3.3.7 Hledání správného člověka.....	24
3.3.8 CESTA	25
3.4 Problematika přípravy odchodu dětí z ústavní péče v České republice.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.1 Metodický rámec výzkumného šetření	29
4.2 Etické aspekty výzkumného šetření.....	30
4.3 Zkoumaný soubor	30
4.4 Sběr dat	31
4.4.1 Polostrukturovaný rozhovor	31
4.4.2 Studium a analýza dokumentů.....	32
4.4.3 Skupinová diskuse.....	33
4.5 Analýza informací.....	33
5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE	34

5.1	Příprava na odchod a ukončení pobytu v DD	34
5.2	Proces přípravy na odchod z DD u Katky	36
6	DISKUSE, DOPORUČENÍ PRO PRAXI A LIMITY STUDIE	50
6.1	Diskuse a doporučení pro praxi	50
6.1.1	Příprava a ukončení pobytu v konkrétním DD a u Katky	50
6.1.2	Využití konceptu PZČ u Katky	52
6.1.3	Doporučení pro praxi	54
6.2	Limity studie	55
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ	59
	SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	63
	SEZNAM ZKRATEK	64
	SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Téma bakalářské práce je spojeno s autorčiným současným studiem na vysoké škole a praxí, kterou vykonávala v prvním ročníku. S konceptem Plánování zaměřené na člověka (dále „PZČ“) se autorka poprvé setkala při absolvování předmětu Praktický výcvik v komunikaci s jedincem, kde měla možnost poznat, jak koncept funguje. Poznala, k čemu je koncept dobrý, komu může pomoci a také měla možnost vyzkoušet si na sobě různé nástroje. Na průběžné praxi v dětském domově (dále „DD“) poznala autorka dívku (dále „Katka“) s mentálním postižením (dále „MP“), kterou čekalo ukončení studia na učilišti a odchod z DD. S Katkou byla autorka po skončení praxe v neustálém v kontaktu. Zajímalo jí, jak je z DD připravena na přechod do samostatného života, zvláště když nemá rodinu, o kterou by se mohla opřít. Zde se naskytla příležitost využít nejen získané poznatky ze studia v praxi, ale hlavně pomoci Katce s jejím přechodem do samostatného života.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. První kapitola je zaměřena na DD – činnost DD a vymezení práv a povinností dětí v DD. Druhá kapitola se týká MP. Seznamuje čtenáře s definicí MP dle různých autorit a charakterizuje osoby s MP. Třetí kapitola se týká odchodu dítěte / mladého člověka¹ z DD a konceptu PZČ. Je zde popsán proces přípravy dítěte na samostatný život dle současné legislativy, dále je popsán proces plánování přechodu a koncept PZČ. V rámci konceptu PZČ jsou představeny jednotlivé nástroje, které byly vyhotoveny v praktické části s Katkou. Poslední část této kapitoly je věnována problematice přípravy odchodu dětí z ústavní péče v České republice.

Praktická část bakalářské práce je realizována kvalitativním přístupem za pomoci metody polostrukturovaného rozhovoru, studia a analýzy dokumentů a skupinové diskuse. Polostrukturovaný rozhovor proběhl s ředitelkou DD, ve kterém Katka vyrůstá, a s Katkou. Skupinová diskuse byl využita v rámci plánovací schůzky.

Byly definovány tři cíle výzkumného šetření. Prvním cílem je popsat, jakým způsobem je pracováno s tématem ukončování pobytu v konkrétním DD, jakých specifik nabývá příprava na odchod dítěte mimo DD. Druhý cíl má popsat proces přípravy na odchod z DD u Katky formou případové studie. V rámci třetího cíle by měla být navržena možná doporučení podpory procesu přípravy na odchod z DD, a to z perspektiv Katky a vybraného DD.

¹ Pro účely bakalářské práce je pracováno s výrazem „dítě“ a „mladý člověk“ jako se synonymy nezohledňujícími věk daného jedince.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části uvádí autorka témata, bez jejichž znalosti nelze realizovat praktickou část. Teoretická východiska jsou rozdělena do tří kapitol, která jsou podložena názory různých autorů. První kapitola pojednává o činnosti DD a vymezuje práva povinností dětí v DD. Druhá kapitola se zabývá definováním MP a charakteristikou osob s MP. Poslední kapitola se týká odchodu dítěte z DD a konceptu PZČ.

1 DĚTSKÝ DOMOV

První kapitola pojednává o činnosti DD. Je zde vymezena legislativní úprava fungování DD, jeho prostředí a dále seznamuje čtenáře s poskytovanými službami DD. V další části jsou uvedena legislativně vymezená práva a povinnosti dětí umístěných v DD.

1.1 Činnost dětského domova

Právní úprava péče o děti v DD je ukotvena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon č. 109/2002 Sb.“). Činnost DD spadá pod resort Ministerstva práce a sociálních věcí.

Řídícím orgánem DD je ředitel DD, který je zodpovědný za chod DD. Práva a povinnosti ředitele DD jsou uvedeny v zákoně č. 109/2002 Sb. Dalšími pracovníky DD jsou pedagogičtí pracovníci, kteří vzdělávají a vychovávají děti v souladu s cíli výchovy a vzdělávání dle ustanovení zákona č. 109/2002 Sb. a dalších právních předpisů. Krom psychické způsobilosti musí pedagogičtí pracovníci k vykonávání své profese splňovat další podmínky vyjmenované v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (např. splňovat způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost, mít odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonávají atd.) Dalšími zaměstnanci DD jsou nepedagogičtí pracovníci, kteří vykonávají jinou činnost, než která je zmíněna u pedagogických pracovníků.

V zákoně č. 109/2002 Sb. je uvedeno, že DD zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Plní zejména výchovné, vzdělávací a sociální úkoly. V DD mohou být umístovány děti ve věku od 3 do 18 let, v případě dalšího vzdělávání až do 26 let. Rovněž tam mohou být umístěny i nezletilé matky s dítětem. V DD mohou být umístěny i děti s mentálním, tělesným, smyslovým postižením, s vadami řeči, popřípadě s více vadami, pokud stupeň zdravotního postižení (dále „ZP“) neodpovídá jejich umístění do zařízení sociálních služeb nebo do specializovaného zdravotnického zařízení. Pro tyto děti musí být vhodně upraveny podmínky denního režimu a vybavení. Organizační jednotkou v DD je rodinná skupina, kterou může tvořit min. 6 dětí a max. 8 dětí. Sourozenci se zařazují do stejné rodinné skupiny.

Přestože současná legislativní úprava DD vymezuje rodinné skupiny do max. počtu dětí, dle Bittnera a kol. (2007) ani to nezaručuje, že dané ústavní zařízení bude splňovat podmínku

zařízení rodinného charakteru. Podle něho není zajištění rodinného charakteru tvořeno hmotným vybavením ani stavebně technickými podmínkami v podobě oddělených rodinných buněk. Ke splnění podmínky zařízení rodinného charakteru je podstatný individuální přístup k dětem, vytváření emočních vazeb a vztahů a pedagogicko-výchovné působení s ohledem na individuální potřeby každého dítěte. V neposlední řadě je důležitý celkový počet dětí v zařízení a počet pracovníků připadající na jedno dítě. V obou případech by tato čísla měla být co nejnižší, aby vzniklo prostředí malé komunity dětí s malým a ustáleným počtem odborníků pečujících o děti.

DD poskytuje služby, které jsou uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb. (§ 2). Jedná se o následující služby:

- stravování, ubytování a ošacení;
- učební potřeby a pomůcky;
- úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání;
- úhrada nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění;
- kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení;
- úhrada nákladů na dopravu do sídla školy.

Dětem mohou být hrazeny i potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost; náklady na soutěžní akce, rekreace a náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu (zákon č. 109/2002 Sb.)

Další rozšiřující informace o činnosti a fungování DD jsou uvedeny ve vyhlášce č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (dále „vyhláška č. 438/2006 Sb.“). Podle této vyhlášky musí být rodinné skupině v DD poskytnuty řádné prostorové podmínky (obývací pokoj, ložnice dětí, pokoj vychovatelů, kuchyňka, sociální zařízení), vnitřní vybavení (zejména nábytek pro uložení prádla, šatstva a obuvi dětí, psací stoly, běžné vybavení kuchyně), materiální podmínky (zejména prádlo, ošacení, obuv, běžné domácí elektrické přístroje, potřeby pro vzdělávání atd.) a podmínky pro osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou a úklid. V rodinné skupině je zajištěna denní péče o děti podobným způsobem jako v rodině, stejně tak může být poskytnuto i stravování.

Pro zkvalitnění nabízených služeb a péče o děti nejen v DD byly připraveny **Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče a standardy kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče** (dále „Standardy kvality péče“), které jsou použitelné pro různé typy ústavních zařízení

(např. DD, DD se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav, střediska výchovné péče). Cílem Standardů kvality péče (Pacnerová a kol., 2015) je získat odpověď na otázku, jak by měla vypadat péče o děti v těchto zařízeních. Standardy kvality péče by měly do určité míry sjednotit standardní obsah, formu a podmínky poskytování služeb, přitom ale zachovat svobodu volby každého zařízení. Jsou tedy takovou pomůckou každého zařízení, jak pracovat s dítětem. Standardy kvality péče jsou zaměřeny na několik důležitých oblastí týkajících se vývoje dítěte a to (Pacnerová a kol., 2015):

- vztah dítěte k sobě samému a svému okolí (podpora vztahu dítě – pracovník v zařízení, podpora vztahů mezi dítětem a jeho rodinou a blízkými osobami);
- dítě v kontextu své situace, místa, rodiny, vývojových potřeb (podpora práce s životním příběhem dítěte);
- dítě jako aktivní tvůrce a účastník procesu (podpora informovanosti dítěte a jeho rodiny, podpora spolurozhodování);
- dítě jako součást komunity / obce, nikoli pouze zařízení (podpora zapojování dětí do okolního světa, snižování separace dětí od aktivit v okolí);
- dítě a jeho jedinečnost (podpora péče založené na vyhodnocení potřeb každého dítěte, důraz na individualitu dítěte);
- dítě na cestě k dospělosti (zejména podpora aktivit, které rozvíjí kompetence potřebné pro samostatný život dětí a podpora rozvoje podpůrných aktivit zařízení při přechodu mladých dospělých do samostatného života);
- dítě v bezpečí (např. podpora autoevaluace v zařízení, podpora ochrany soukromí dítěte).

1.2 Práva a povinnosti dětí v dětském domově

Práva a povinnosti dětí umístěných v DD lze považovat za důležitá, protože do značné míry určují jejich osobnost a ovlivňují tak jejich budoucí samostatný život. Práva a povinnosti jsou upravena v zákoně č. 109/2002 Sb. Mezi práva dítěte v DD patří následující oblasti (zákon č. 109/2002 Sb.):

- zajištění plného přímého zaopatření;
- rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností;
- respektování lidské důstojnosti;
- společné umístění se svými sourozenci, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji vztazích sourozenců;

- vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami;
- svoboda náboženství,
- seznámení se se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem;
- účast na činnostech a aktivitách zařízení organizovaných v rámci výchovného programu;
- možnost obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení;
- vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho dotýkají (názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti);
- možnost požádat o osobní rozhovor a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále „OSPOD“), zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje, a to bez přítomnosti dalších osob;
- být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat;
- informace o stavu svých úspor či pohledávek;
- udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv;
- opustit samostatně se souhlasem pedagogického pracovníka zařízení za účelem vycházky, pokud se jedná o dítě starší 7 let věku, pokud nedošlo k zákazu nebo omezení v rámci opatření ve výchově stanovených tímto zákonem;
- podpora a pomoc po ukončení pobytu v zařízení v souladu s cílem reintegrace dítěte do rodiny a společnosti.

Povinnosti dítěte v DD jsou vymezeny následovně (zákon č. 109/2002 Sb.):

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku; v prostorách zařízení a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení;
- dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví;
- poskytnout na výzvu ředitele doklady o svých příjmech;
- předat do úschovy na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost;
- podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou. Je-li pro vyšetření třeba odebrat krev, je dítě povinno strpět, aby mu lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví.

V České republice dohlíží na dodržování práv dětí v zařízeních ústavní výchovy orgány sociálně-právní ochrany, zejména příslušní zaměstnanci obecního úřadu s rozšířenou působností. Ti dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon č. 359/1999 Sb.“) sledují zejména rozvoj duševních a tělesných schopností dětí a zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení. Dále zjišťují, jak se vyvíjí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Příslušný zaměstnanec obce s rozšířenou působností je povinen nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě v ústavním zařízení, nejméně jednou za 3 měsíců navštívit rodiče tohoto dítěte a dále dle potřeb dítěte.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen dle zákona č. 359/1999 Sb. zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte (dále „IPOD“), který je průběžně aktualizován. V IPOD jsou vymezeny příčiny ohrožení dítěte a stanoveny mj. opatření k zajištění ochrany dítěte a časový plán pro provádění opatření. IPOD je vyhotoven ve spolupráci s odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. Dále je povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin.

2 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

Druhá kapitola pojednává o MP a vymezuje definice osob s MP dle různých autorit. Následně je specifikována charakteristika osob s MP se zaměřením na lehké mentální postižení (dále „LMP“) dle různých autorů.

2.1 Definice osob s mentálním postižením

Terminologie došla v průběhu let řadou změn a místo termínu MP je vhodné dle Valenty, Müllera (2021) využívat označení osoba s MP. Tito autoři pak MP (mentální retardaci, poruchu intelektu, vývojovou poruchu intelektu) definují jako „vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatalní, perinatální a postnatální etiologií“ (Valenta, Müller, 2021, s. 12).

Existují i definice MP podle autorit v této oblasti, které jsou následující:

- **Světová zdravotnická organizace** (WHO – World Health Organisation) vydává Mezinárodní klasifikaci nemocí a souvisejících zdravotních problémů (dále „MKN“). V současné době je stále ještě platná 10. revize, nicméně WHO vydala již 11. revizi, která dosud nebyla přeložena do českého jazyka. V připravované 11. revizi je pojem mentální retardace („mental retardation“) nahrazen termínem vývojové poruchy intelektu („disorders of intellectual development“). Vývojové poruchy intelektu jsou pak chápány jako skupiny etiologicky odlišných stavů pocházejících z vývojového období, charakteristických výrazně podprůměrným fungováním intelektu a adaptivního chování, které jsou přibližně dvě nebo více směrodatných odchylek pod průměrem (přibližně méně než 2,3 percentilu), a to na základě přiměřeně normovaných, individuálně zpracovaných standardizovaných testů (WHO, 2023).
- Podle **Americké psychiatrické společnosti**, která vydala Diagnostický a statistický manuál DSM-5 se vychází s termínem porucha intelektu. „Porucha intelektu vzniká v průběhu vývoje a zahrnuje poruchu intelektových a adaptivních funkcí v konceptuální, sociální a praktické oblasti“ (Valenta, Müller, 2021, str. 13). Mezi hlavní kritéria diagnostiky poruchy intelektu pak jsou deficity intelektových funkcí, deficity adaptivních funkcí a začátek obtíží spadá do období vývoje (Valenta, Müller, 2021).
- Poslední důležitou institucí je společnost **AAIDD (American Association on Intellectual and Development Disabilities)**. Dle ní je pro MP charakteristické

významné omezení jak intelektových funkcí, tak adaptivního chování, které vzniká před 18. rokem věku. Intelektové funkce se vztahují ke všeobecným mentálním schopnostem jako je učení, uvažování, řešení problémů atd. Adaptivní chování je soubor pojmových, sociálních a praktických dovedností, které se lidé učí a vykonávají v jejich každodenních životech (AAIDD, 2023).

2.2 Charakteristika osob s mentálním postižením

Jak uvádí Valenta, Müller (2021, s. 47), „u MP nejde jen o prosté časové opožďování duševního vývoje, ale o strukturální vývojové změny. Postiženého jedince tedy nelze automaticky přirovnávat k mladšímu „normálnímu“ jedinci, neboť to není jenom otázka kvantitativní, ale ve vývoji dochází i ke změnám kvalitativním.“

Přestože každý člověk je individuální osobnost, pro osoby s MP existují společné vlastnosti, které se u nich v různém stupni, velikosti vyskytují. Pro děti s MP jsou typické následující vlastnosti, které mnohdy přetrvávají i do dospělosti (Vágnerová, 2004 in Bendová, Zikl, 2011). Jedná se o poruchy kognitivních procesů, poruchy vizuomotoriky a pohybové koordinace, zvýšená závislost na rodičích nebo na druhých lidech, infantilnost osobnosti, zvýšené stavy úzkosti, neurotické a dětské reakce, pasivita, celková zpomalenost v chování s protipólem k impulzivitě a hyperaktivitě, sugestibilita a rigidita chování, nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji svého „já“, opoždění v psychosexuálním vývoji, zvýšená potřeba pocitu uspokojení a pocitu jistoty, citová vzrušivost a nestálost svých nálad, poruchy v interpersonálních vztazích a komunikaci, nižší přizpůsobivost ke školním a sociálním povinnostem (Vágnerová, 2004 in Bendová, Zikl, 2011).

Vzhledem k tomu, že bakalářská práce pojednává o dospělé dívce s lehkým mentálním postižením (dále „LMP“), v následujícím textu se autorka zaměří pouze na specifika jedinců s LMP. Dle MKN-11 (WHO, 2023) je u lehké vývojové poruchy intelektu intelektuální fungování a adaptivní chování přibližně 2 až 3 směrodatné odchylky pod průměrem (přibližně 0,1 – 2,3 percentilu), na základě vhodně normovaných, individuálně zpracovaných, standardizovaných testů. Tyto osoby často vykazují potíže s osvojováním a chápáním složitých jazykových pojmů a studijních dovedností. Většina z nich ale zvládá základní péči o sebe, domácí a praktické činnosti. Osoby s lehkou vývojovou poruchou intelektu mohou v dospělosti obecně dosáhnout relativně nezávislého života a zaměstnání, nicméně většina bude nadále potřebovat odpovídající podporu ve složitějších

operacích / činnostech. V MKN-11 je rovněž vymezena charakteristika osob dle stupně postižení ve třech skupinách – rané dětství, dětství a dospívání, dospělost (WHO, 2023).

Stejného názoru k nezávislosti osob s LMP v osobním životě je i Bendová, Zíkl (2011). Ti zmiňují, že u osob s LMP je opožděn rozvoj řeči, ale tito lidé jsou schopni používat řeč v každodenním životě a dokáží udržovat konverzaci, komunikovat s druhými a začlenit se do sociálního prostředí bez větších obtíží. Švarcová (2011) také dodává, že většina těchto jedinců dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči, tj. při základních činnostech jako je jídlo, mytí, oblékání, hygienické návyky a v praktických domácích dovednostech, i když vývoj schopnosti sebeobsluhy bývá pomalejší. Dále zmiňuje, že hlavní potíže se u nich obvykle projevují při teoretické práci ve škole, mnozí mohou mít specifické problémy se čtením a psaním. Většinu těchto jedinců lze však zaměstnat prací, která vyžaduje spíš praktické než teoretické dovednosti.

3 ODCHOD DÍTĚTE Z DĚTSKÉHO DOMOVA A KONCEPT PLÁNOVÁNÍ ZAMĚŘENÉ NA ČLOVĚKA

Třetí kapitola je rozdělena na čtyři části. První část pojednává o přípravě dítěte na odchod z DD a vymezuje legislativní úpravu daného tématu. Druhá část seznamuje čtenáře s procesem plánování přechodu. Třetí část se týká konceptu PZČ souvisejícího s přechodem dítěte do samostatného života a seznámení s jednotlivými nástroji konceptu PZČ. Poslední část je zaměřena na problematiku přípravy odchodu z dětí z ústavní péče v České republice.

3.1 Příprava dítěte na samostatný život v pojetí současné legislativy

Příprava dítěte na samostatný život, tedy na odchod z DD, je považována za velmi důležitou oblast, která by neměla být při výchově dítěte v DD opomíjena. Mnohdy se mladý člověk odcházející z DD nemůže vrátit do své biologické rodiny nebo nemá žádnou podporu v rodině a blízkých. Proto by nejen tento člověk měl být dobře připraven na samostatný život, případně by měl vědět, na koho se při potížích či problémech obrátit.

Odchod dítěte z DD je upraven v zákoně č. 109/2002 Sb. Podle tohoto zákona je ředitel DD povinen nejméně šest měsíců před propuštěním dítěte z DD informovat o této skutečnosti příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností k zaručení návaznosti péče a umožnit tomuto dítěti jednání se sociálním kurátorem. Dítěti je v době propuštění poskytnuta věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Dítěti se ve spolupráci s OSPODem poskytuje poradenství týkající se zajištění bydlení a práce. Rovněž mu je poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací. Podle vyhlášky č. 438/2006 Sb. může být v DD v zájmu přípravy na budoucí samostatný život zřízena jedna nebo více samostatných bytových jednotek pro ubytování jednotlivých dětí nebo nejvýše tříčlenné skupiny dětí, které se připravují na odchod ze zařízení.

Pomoci s tématem odchodu dítěte z DD mají i již zmíněné Standardy kvality péče (Pacnerová a kol., 2015), ve kterých je mj. upravena i oblast ukončování péče. Je zde uvedeno, že zařízení má písemně zpracované postupy ukončování péče a přípravy na samostatný život. Před odchodem dítěte do samostatného života je dítě provázeno v plánování a přípravě zejména v těchto oblastech: vzdělávání, zaměstnání, ubytování, správa financí a možnosti finanční podpory, jednání s úřady, péče o zdraví, přístup ke zdravotním službám, udržení sociálních kontaktů atd. Mladý dospělý obdrží rovněž seznam kontaktních míst a osob, na které se může obrátit v případě krizových událostí. Zařízení uplatňuje i následnou

podporu a poradenství a klade důraz na zachování a udržení vztahů, které si dítě v zařízení vytvořilo.

K tématu přípravy a odchodu dětí z DD se vyjadřuje i Běhounková (2012). Ta uvádí, že u dětí vyrůstajících v zařízeních ústavní výchovy je situace v mnoha oblastech rozdílná od situace dětí odcházejících z rodiny. Hlavní rozdíl spočívá ve strategii plánování odchodu a přípravy na něj. V rodině se dítě připravuje na svůj samostatný život průběžně, neorganizovaně a existuje předpoklad, že k osamostatňování dochází postupně, a s pomocí rodiny. V zařízeních ústavní výchovy by měly být všechny aktivity ucelené rehabilitace zaměřené právě na přípravu dítěte na jeho budoucí odchod ze zařízení. Příprava na samostatný život by měla probíhat u všech dětí ve všech věkových skupinách. Běhounková (2012) rozděluje přípravu dítěte na vstup do samostatného života na tři fáze a to zahájení, průběh a návrat. Fáze jsou definovány následovně:

- První fáze přípravy na návrat by měla být zahájena již při příchodu dítěte do daného zařízení, kdy je vytvořen v případě DD mj. program rozvoje osobnosti dítěte (dále „PROD“). Povinnost vyhotovovat PROD ředitelem DD je vymezena zákonem č. 109/2002 Sb.
- Druhá fáze probíhá během umístění dítěte v zařízení ústavní výchovy. Dítě by mělo být provázeno klíčovým pracovníkem, který na jedné straně zodpovídá za plánování a průběh sociálně rehabilitačního procesu a na straně druhé mu pomáhá s naplňováním osobních potřeb a zájmů dítěte. V závěru této fáze by měl být uspořádán rituál loučení s institucí. Loučení probíhá ve dvou rovinách: v rovině terapeutické probíhá uzavírající individuální konzultace (loučení s klíčovými osobami, předání zpětné vazby a důležitých kontaktů) a rituální, které zprostředkovává odchod mladého člověka ze skupiny, instituce. Samotný odchod z instituce je třeba detailně připravit.
- Třetí fáze se zabývá preventivně-terapeutickým provázením mladého člověka po odchodu ze zařízení do samostatného života. Protože odchodem ze zařízení mladý člověk zodpovídá za svůj život, nese jistou zodpovědnost, je důležité, aby měl v životě možnost na někoho se obrátit – mít svého průvodce či poradce. Autorka zmiňuje, že pro mladé lidi by měla po odchodu ze zařízení existovat návazná ambulantní služba, se kterou by měli být seznámeni již před odchodem ze zařízení. Především v první etapě (zhruba 3 měsíce po odchodu) potřebuje mladý člověk intenzivní podporu. Ta by měla přejít v podporu poradenskou, která by měla časem doznívat, jak se mladý člověk adaptuje na život.

3.2 Plánování přechodu

Před odchodem dítěte z DD může dobře nápomoci proces plánování přechodu, který je zaměřen na konkrétní dítě. Jeho cílem je zajištění co nejjednoduššího a nejpřirozenějšího přechodu daného jedince do další etapy jeho života. Je přitom kladen důraz na individualitu dítěte, jeho přání, touhy a všechny důležité oblasti jeho života. Důležité oblasti života člověka lze nazvat jako „**přechodové domény**“ (Maštalíř, 2021). Patří sem např. zdraví a bezpečnost, činnosti běžného dne zahrnující péči o sebe sama, bydlení, finance, přátelství a socializace, zaměstnání, trávení volného času, právní podpora atd. (Ministry of Children and Family Development, 2020). Johnová (2008) uvádí, že při plánování se definují žádoucí změny v životě člověka. Vychází se přitom z přání a potřeb daného člověka, nikoliv z možnosti stávajících programů organizace poskytující služby.

V odborné literatuře je proces plánování přechodu u osob se ZP označován jako „**Transition to Adulthood**“, přeloženo dle Maštalíře (2021) jako „**Plánování / přechod do dospělosti**“. Autor ho definuje jako kontinuální podporu dítěte se ZP v době, ve které zpravidla dosahuje plnoletosti. Přechod do dospělosti je také charakterizován jako proces, který ukončuje dětství a mění jedince v mladého dospělého. Tento proces je charakteristický získáváním nových rolí u mladých lidí. Rolí spojených s rozvojem osobní svobody, které vyvrcholí v jejich emoční a funkční nezávislost (CANO-LÓPEZ, L. et al., 2021).

Mladý člověk nežije v izolovaném světě, je obklopen lidmi, kteří mu jsou na blízku. Proto je podstatné, aby do procesu plánování byli zapojeni všichni důležití lidé v jeho životě. Maštalíř a kol. (2022) uvádí, že do skupiny „**důležitých osob**“ může být zařazen v podstatě kdokoli, kdo je nápomocný mladému člověku v plánování přechodu do další etapy života. Mezi klíčové osoby tvořící tzv. jádro plánovacího týmu patří samozřejmě mladý člověk se ZP, dále jeho rodiče / zákonní zástupci / opatrovníci a koordinátor plánování přechodu, který je osobou zodpovědnou za celý proces plánování přechodu. Dále mohou být zapojeni další lidé z okolí mladého člověka (např. ostatní rodinní příslušníci, kamarádi, spolužáci, odborníci z různých oblastí atd.). Stejný názor zastává i Johnová (2008), která uvádí, že by v procesu plánování měly být využívány rovněž neformální zdroje (rodina, přátelé, sousedé apod.). Plánování by dle ní nemělo vycházet jen z pohledu formálních zdrojů (tedy ze služeb profesionálů).

Proces plánování přechodu zahrnuje **KROKY / FÁZE**, které by na sebe měly navazovat. Maštalíř a kol. (2022) uvádí následující fáze:

1. **Přípravná fáze** – v této fázi by mělo dojít k setkání koordinátora plánování přechodu s důležitými osobami a k zajištění základní dokumentace daného jedince.
2. **Setkávání se s daným jedincem, získávání informací, zapojování důležitých osob** – koordinátor plánování přechodu zjišťuje všechny informace o jedinci převážně formou individuálních schůzek s daným jedincem. Využívá přitom zejména nestandardizované diagnostické nástroje a techniky, které se využívají v rámci konceptu PZČ. Koordinátor plánování přechodu zjišťuje informace i od dalších zainteresovaných osob.
3. **Příprava na plánovací schůzku** – pokud je ukončena fáze získávání informací o daném jedinci na základě analýzy důležitých oblastí jeho života (přechodových domén), nastává příprava na plánovací schůzku. Ta je setkáním „týmu daného jedince“. Před zahájením plánovací schůzky by mělo být připraveno prvotní schéma plánu přechodu, ve kterém jsou obsaženy konkrétní témata, která budou diskutována v rámci procesu plánování.
4. **Zorganizování plánovací schůzky** – plánovací schůzku organizuje daný jedinec za podpory koordinátora plánování. Daný jedinec si zve na schůzku osoby, které si sám zvolí a u kterých ví, že mu pomohou s vytvořením představy o jeho budoucím životě. Jednotlivé nápady, které zazní na schůzce, je důležité zaznamenat (např. s využitím nástroje CESTA² či MAPA).

Po zorganizování schůzky by měla následovat realizace dílčích úkolů uvedených v sestaveném plánu přechodu a evaluace plánu přechodu. V rámci evaluace plánu přechodu může např. dojít k nastavení řešení dalších cílů či stanovení dalšího data setkání (Maštalíř, 2021).

Obdobné kroky procesu plánování přechodu jako Maštalíř a kol. (2022) uvádí i Ministry of Children and Family Development (2020). Jedná se v tomto případě o sestavení plánovacího týmu, získání informací o daném jedinci, vypracování plánu přechodu, implementace plánu přechodu, aktualizace plánu přechodu a uspořádání závěrečné plánovací schůzky.

Lze konstatovat, že pokud má být proces plánování přechodu do další etapy života daného jedince úspěšný, měl by být zahájen dostatečně dlouhou dobu před samotným přechodem. Maštalíř a kol. (2022) uvádí, že proces plánování procesu by měl být zahájen alespoň dva roky (ideálně tři roky) před přechodem.

² Více v kapitole „Výsledky a interpretace“.

3.3 Koncept Plánování zaměřené na člověka

V rámci procesu plánování přechodu lze využít různých přístupů / technik k získávání informací o daném jedinci. Jednou z takových technik je již zmíněný koncept **PZČ** (v angl. „Person Centered Planning“). Tento koncept byl definován v devadesátých letech minulého století jako soubor principů, na nichž byly postaveny techniky individuálního plánování. Klíčovými principy konceptu PZČ je hledání silných stránek, nadání a dovedností člověka, posilování hlasu člověka a jeho blízkých, mapování historie, hodnocení aktuálního stavu a definování potřebných změn do budoucna (Rytmus, 2023).

Podle PACER Center (2023) je PZČ proces, který pomáhá lidem se ZP plánovat jejich budoucnost. Při PZČ se skupina lidí zaměřuje na daného jedince a jeho vizi, čeho by chtěl v budoucnu dosáhnout. Tento tým lidí pomáhá identifikovat příležitosti daného jedince k rozvoji jeho osobních vztahů, zvýšení kontroly nad vlastním životem a rozvojem dovedností a schopností k dosažení těchto cílů. Účelem konceptu PZČ je (PACER Center, 2023):

- dívat se na jednotlivce odlišným způsobem;
- pomoci danému jednotlivci získat kontrolu nad jeho vlastním životem;
- zvýšit jeho příležitosti pro účast v běžném životě;
- rozpoznat individuální touhy, zájmy a sny;
- prostřednictvím snahy týmu osob vytvořit plán, jak proměnit sny jedince ve skutečnost.

Existuje celá řada nástrojů PZČ. V procesu plánování vždy vybíráme ty nástroje, které se nejvíce hodí pro daného jedince a které jsou pro něho nejvíce užitečné. Způsob zpracování nástrojů volíme na míru danému jedinci a podle toho, co on preferuje a čemu rozumí (Maštalíř a kol., 2022). V následujícím textu budou představeny pouze ty nástroje, které autorka zpracovávala v praktické části bakalářské práce. Jedná se o nástroj Životní příběh, Kruh vztahů, Můj dobrý a špatný den, Moje sny, Moje dary a nadání, Co mám rád x Co nemám rád, Hledání správného člověka. Dále bude popsána i metoda CESTA, která byla provedena při plánovací schůzce.

3.3.1 Životní příběh

Tento nástroj nám dává informaci o tom, jakým životem si daný člověk doposud prošel. Pomáhá člověku vzpomenout si, orientovat se v čase a uvědomit si, jaké důležité věci se mu v životě přihodily. Může mu také pomoci si uvědomit, jaké příjemné věci v životě zažil,

a naopak jaké věci by už prožít nikdy nechtěl (Maštalíř a kol., 2022). Daná osoba může sdílet velké množství informací jako např. kritické události jeho života, zdravotní problémy, významné mezníky v životě, důležité vztahy atd. (PACER Center, 2023). K nasměrování toho, co uvést v Životním příběhu, může sloužit následující obrázek.

Obrázek 1: Životní příběh

Zdroj: Maštalíř a kol., 2022

3.3.2 Kruh vztahů

Díky tomuto nástroji můžeme identifikovat, kdo je pro osobu se ZP důležitý v jejím životě. Vypracování Kruhu vztahů přispívá k plánování podpory / přechodu, protože upozorňuje na lidi, kteří by se měli do tohoto procesu zapojit. Pomáhá i zjistit, jaké vztahy lze posílit nebo podpořit (Helen Sanderson Associates, 2023).

Existují různé varianty Kruhu vztahů. Mělo by platit, že vytvoření Kruhu vztahů musí být pro osobu se ZP srozumitelné a daná osoba by se v něm měla vyznat. Varianta, která byla zpracována v praktické části je následující (SPMPČR, 2020):

1. Uprostřed Kruhu vztahů je osoba, pro kterou je kruh tvořen.
2. Kruh přímo u daného jedince je kruhem těch nejbližších. Patří sem rodina, partneři, děti a další rodinní příslušníci. Dotyčného se můžeme ptát, kdo je pro něho nejdůležitější a nejmilovanější v jeho životě, kdo mu nejvíce pomáhá, komu nejvíc věří atd.

3. Do druhého kruhu patří přátelé a kamarádi. Jsou to lidé, které má dotyčný rád a jsou pro něho důležití. Dotyčnému můžeme položit otázky, kdo je jeho kamarád, s kým si povídá o svých snech; komu by se svěřil, kdyby měl problémy s rodiči / partnerem atd.
4. Třetí kruh tvoří lidé se společnými zájmy. Jsou to lidé, které zná osoba ze školy, z práce, z volnočasových aktivit. Vztahy s těmito lidmi se mohou prohloubit ve vztahy přátelské.
5. Poslední, nejbližší kruh jsou lidé, jejichž služby si daná osoba platí. Patří sem asistenti, sociální pracovníci, lékaři, kadeřník apod.

Při provádění nástroje Kruhu vztahů se můžeme dotyčného ptát také na osoby, se kterými v současnosti není v kontaktu, ale opět by rád byl. Dotyčný může upozornit i na osoby, které by do procesu plánování přechodu nechtěl zapojovat (Maštalíř a kol., 2022).

3.3.3 Můj dobrý a špatný den

Nástroj Můj dobrý a špatný den pomáhá utřídit a pochopit důležité aspekty každodenního života. Pomáhá pochopit, co je pro osobu se ZP důležité, aby měla život, jaký chce. Tím, že osoba popíše, co se děje v dobrý nebo špatný den, jaké okolnosti pomáhají k dobrému dni nebo jaké události mohou vést ke špatnému dni, nám umožňuje pochopit, co je pro danou osobu důležité a smysluplné. Tento nástroj může rovněž pomoci upozornit na překážky v prožívání dobrých dnů. (NDTi, 2023) Dá se říci, že nástroj nám podá informaci o tom, jaký je dobrý den od chvíle, kdy se člověk ráno probudí až do chvíle, kdy jde spát (Helen Sanderson Associates, 2023).

K popisu dobrého a špatného dne mohou pomoci následující otázky (Maštalíř a kol., 2022):

Tabulka 1: Můj dobrý a špatný den

DOBRÝ DEN	ŠPATNÝ DEN
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jak si představuješ báječné ráno? Jak vypadá? ▪ Do kolika spíš, jak se budíš? ▪ Co děláš po probuzení? ▪ Jak vypadá tvoje snídaně? ▪ Jaký oběd a jaká další jídla v tvém báječném dni mají být? ▪ Jaké aktivity během celého dne děláš? ▪ Které lidi potkáš a co s nimi děláš? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Co ti zkazí den, když se během dne stane? ▪ Jak vypadá pitomé ráno? ▪ Jak vypadá "den blbec"? ▪ Co tě rozčílí nebo rozesmutní, když se stane? ▪ Kteří lidé ti zkazí den?

▪ Co tě v tomto dni opravdu potěší?▪ Jak vypadá báječný večer?	

3.3.4 Moje sny

Jak uvádí Maštalíř a kol. (2022), nástroj Moje sny pomáhá lidem se ZP zaměřit se na jejich budoucnost a přemýšlet, jak by měla v jejich podání vypadat. Ptáme se daného člověka, jaké jsou jeho naděje a sny do budoucnosti a jak by měla ideální budoucnost vypadat. Můžeme se ptát na následující otázky, které pomohou odkrýt sny daného jedince (Detroit Wayne Integrated Health Network, 2007-2023; Maštalíř a kol., 2022):

- Jaké jsou tvé naděje a sny?
- Jak a s kým bys chtěl trávit čas?
- Jaké věci by ses chtěl naučit?
- Kdybys mohl cokoliv, tak co by to bylo?
- Jaká je tvá vysněná práce?
- Kam se chceš podívat?
- Kde chceš bydlet a s kým?
- Co by tě učinilo opravdu šťastným?
- Které lidi chceš mít ve svém životě?

3.3.5 Moje dary a nadání

Tento nástroj pomáhá danému jedinci pochopit a uvědomit si, jaké jsou jeho dovednosti, přednosti, schopnosti, tedy jeho silné stránky. Často je těžké pro člověka uvědomit si a přiznat, že je v něčem dobrý. V tomto případě je zde důležitá osoba koordinátora procesu přechodu a případně blízkých lidí, kteří mohou daného jedince nasměrovat a pomoci mu přijít na to, v čem je dobrý. Při zjišťování nám mohou pomoci následující otázky (Maštalíř a kol., 2022; MindTools, 2022):

- V čem jsi dobrý?
- Co děláš lépe než ostatní?
- Jaké dovednosti máš, které nemají ostatní lidé?
- Co si myslíš, že na tobě mají lidé okolo tebe rádi?
- Jaké silné stránky na tobě vidí ostatní lidé?
- Na který z úspěchů jsi nejvíce hrdý?

- Co ti jde a na co máš nadání?
- Jakých vlastností si na sobě ceníš?
- Vzpomeň si, co se ti povedlo. Co to bylo?

3.3.6 Co mám rád x Co nemám rád

V tomto nástroji se ptáme člověka na to, co má rád a co nemá rád v různých oblastech jeho života. Můžeme se dotazovat všeobecně nebo se ptát na oblasti, které nás zajímají a které sledujeme podstatně pro proces plánování přechodu. Následující tabulka zobrazuje možné otázky na to, Co mám rád x Co nemám rád (Maštaliř a kol., 2022).

Tabulka 2: Co mám rád x Co nemám rád

CO MÁM RÁD	CO NEMÁM RÁD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Co ti dělá v životě radost? ▪ Co tě nabíjí a posiluje? ▪ Jaká jsou tvoje oblíbená jídla? ▪ Kam rád chodíš? ▪ Co rád děláš? ▪ Bez čeho nevyjdeš z domu? ▪ Které činnosti tě naplňují radostí? ▪ Co tě potěší, když kolem tebe lidi dělají? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Co nemáš rád? ▪ Co tě štve a rozčiluje? ▪ Co tě nudí a otravuje? ▪ Jaké jídlo nemáš rád? ▪ Kam nerad chodíš? ▪ Které věci děláš, i když tě nebaví? ▪ Jaké chování lidí okolo tebe ti vadí? ▪ Bez čeho by ses v životě obešel?

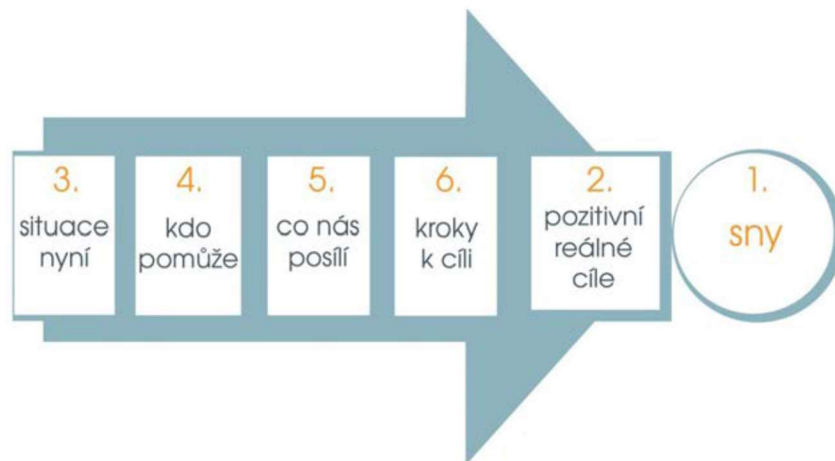
3.3.7 Hledání správného člověka

Maštaliř a kol. (2022) uvádí, že nástroj je používán proto, aby si daný člověk mohl dobře promyslet, s čím potřebuje ve svém životě pomoci a jaké osoby by pro něj měly pracovat. Součástí je i zmapování toho, jakou míru podpory člověk potřebuje v jednotlivých oblastech života. Může se jednat např. o pomoc s financemi, podporu při zaměstnání nebo pomoc při běžných každodenních činnostech. Podpora by měla být nejen specifikována, ale případně i detailněji popsána. Lidem, kteří pomáhají, dává tento nástroj návod, jak mají danému jedinci pomáhat.

3.3.8 CESTA

Metoda CESTA je plánovací metoda, která je používána při plánovacích schůzkách. Metodu CESTA volíme tehdy, když člověk ví, co v životě chce a kam by se rád vydal, ale není mu příliš jasné, jak toho dosáhnout (Maštalíř a kol., 2022). Tuto plánovací metodu vedou dva facilitátoři – jedna osoba, která provádí jednotlivými fázemi a druhá osoba, která je grafickým facilitátorem. Je jí rovněž účastna osoba se ZP a blízcí lidé této osoby, kteří byli na schůzku touto osobou pozváni (Maštalíř a kol., 2022). Metoda má přesně dané kroky, které následují za sebou. Jedná se o následující kroky (Helen Sanderson Associates, 2023; InclusiveSolutions, 2015; Maštalíř a kol., 2022):

1. **Sny** – facilitátor požádá osobu se ZP, aby popsala své sny do budoucna. Osoba může mluvit obecně o tom, jaký chce, aby byl její život, v čem by měl být např. jiný. Lze ale mluvit i konkrétněji o tom, jak by osoba chtěla každý den žít. Sny nemusí být reálné.
2. **Pozitivní reálné cíle** – diskutujeme o tom, na kterých snech a přáních chce daná osoba začít nyní pracovat a také o cestě, jak těchto cílů dosáhnout. Je stanoven termín, ke kterému CESTU vztáhneme. V této fázi by se mělo jednat o reálné cíle, které lze reálně naplnit.
3. **Situace nyní** – osoba popisuje, jaká je aktuální situace, jak žije, studuje, jak vypadá její život, s kým žije, co dělá atd. Je to zároveň jediné místo v CESTĚ, kam se mohou psát i věci, které v tuto chvíli nefungují dobře.
4. **Kdo může pomoci** – je důležité identifikovat lidi, kteří budou provázet danou osobu na její cestě a kteří jí mohou a chtějí pomoci. Mohou to být osoby, které jsou přítomny schůzky, ale i osoby, které se jí neúčastní. Někdy se najdou i lidé, kteří by mohli stát v cestě cílům. Jejich jména jsou rovněž zaznamenána, aby se jim mohla daná osoba vyhnout nebo nad nimi „vyhrát“.
5. **Co nás posílí** – přemýšlíme, které věci / činnosti / aktivity danou osobu na její cestě posílí. Zároveň skupina lidí, která půjde na cestě s danou osobou, identifikuje, co by měla udělat (a nedělat), aby se mohla soustředit na cestu vpřed. Je důležité pojmenovat, jaké dovednosti a schopnosti skupina lidí už má a jak je může využít.
6. **Kroky k cíli** – poslední fází je určení konkrétních kroků, které musí být provedeny, aby došlo ke splnění reálných cílů. Za každý jednotlivý krok je zodpovědná nějaká osoba, která zaručí splnění kroku do určitého stanoveného časového termínu. Splnění kroků může být stanoveno v rozdílném časovém úseku (např. za týden, měsíc či půl roku).

Obrázek 2: CESTA

Zdroj: Maštaliř a kol. (2022)

3.4 Problematika přípravy odchodu dětí z ústavní péče v České republice

O odchodu dětí z ústavní výchovy (v našem případě z DD) pojednávala subkapitola 3.1. V současné legislativě je příprava dětí na odchod řešena velmi sporadicky. Ukončování péče (resp. popis činností jako zpracování písemných postupů ukončování péče a přípravy na samostatný život, vyhodnocení potřeb dítěte pro samostatný život, rozloučení s dítětem a následná podpora / poradenství) je uvedeno v již zmíněných Standardech kvality péče (Pacnerová a kol., 2015), nicméně samotné provedení všech těchto činností (tedy jak by daná činnost měla probíhat v realitě) je už víceméně v gesci daného zařízení. Dá se říci, že odpovědnost je přenesena na DD a jeho zaměstnance.

Běhounková (2012) je toho názoru, že legislativní ošetření přípravy na odchod dítěte ze zařízení ústavní výchovy a následná podpora je poskytována jen v malém měřítku, nezahrnuje tedy celou problematiku. Díky tomu je míra pomoci dětem závislá víceméně na možnostech a filozofii jednotlivých zařízení a pracovníků v nich. Důležitou roli pak hraje vnímání důležitosti procesu přípravy na vstup do života ze strany jednotlivého zařízení, jak je propracovaná koncepce přípravy dětí na odchod v praxi, jak probíhá multidisciplinární spolupráce mezi zařízením a dalšími poskytovateli sociálních služeb a jak funguje regionální dostupnost organizací sociální opory (zejména organizace realizující programy rozvoje, přípravy na odchod či následnou podporu).

Na nedostatečnou podporu v oblasti odchodu dětí z DD do samostatného života poukazuje i Mackerle (2021, s. 4): „Jedním z dlouhodobých problémů v sociální oblasti je nedostatečná integrace dětí z DD do reálného života. V současné době neexistuje jednotná koncepce, která se by touto problematikou zabývala a pomáhala tak dětem, aby zvládly velmi těžký přechod z ústavní péče do reálného života. Vzniká tak vysoce ohrožená skupina dětí. Ačkoliv se na přípravě dětí podílí řada odborníků, často není koordinace jednotlivých subjektů nijak uchopena. Přestože je zde povinnosti jednotlivých subjektů (OSPOD, DD, školy apod.) s dětmi pracovat a postupně je připravovat na odchod z DD, ne vždy se podaří vše zkoordinovat v zájmu jednotlivých dětí.“

Ombudsman ve své Zprávě z návštěv ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy v roce 2022 rovněž uvedl, že institucionální výchova postrádá koncepci. Dle jeho vyjádření „Zákon o ústavní a ochranné výchově, který s drobnými úpravami platí již téměř 20 let, neodpovídá současným potřebám dětí. Zákon byl přitom vytvořen a přijat s ambicí posloužit pouze jako přechodná norma, na kterou měla záhy navazovat zcela nová propracovaná koncepce systému náhradní péče o ohrožené děti. To se ovšem do současné doby nestalo“ (Kancelář veřejného ochránce práv, 2022).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce je zpracována pomocí kvalitativního přístupu. V první kapitole praktické části vymezuje autorka výzkumný problém, cíle práce a výzkumné otázky. Součástí této kapitoly je i metodologie a charakteristika výzkumného šetření. Druhá kapitola obsahuje výsledky výzkumného šetření a jejich interpretaci autorkou. V poslední části je uvedena diskuse, doporučení pro praxi včetně vymezení možných limitů studie.

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Před vlastní realizací výzkumného šetření autorka vymezuje výzkumný problém ve znění: „Současná legislativa okrajově řeší / vymezuje přípravu dítěte na odchod z DD do reálného života a jeho následnou podporu.“

S ohledem na výzkumný problém byly definovány tři cíle výzkumného šetření:

Cíl výzkumného šetření 1 – Popsat, jakým způsobem je pracováno s tématem ukončování pobytu v konkrétním DD, jakých specifík nabývá příprava na odchod dítěte mimo DD.

Cíl výzkumného šetření 2 – Popsat proces přípravy na odchod z DD u Katky.

Cíl výzkumného šetření 3 – Na základě zjištěných informací (Cíl výzkumného šetření 1 a 2) navrhnout možná doporučení podpory procesu přípravy na odchod z DD, a to z perspektiv Katky a vybraného DD.

K daným cílům jsou vytvořeny následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka 1 k Cíli výzkumného šetření 1: Jakou přípravu a podporu nabízí konkrétní DD vztahující se k odchodu dětí z DD?

Výzkumná otázka 2 k Cíli výzkumného šetření 2: Jak je pracováno s Katkou při odchodu ze strany DD a jaké nástroje / přístupy podpory lze v tomto procesu využít?

K Cíli výzkumného šetření 3 nevymezuje autorka výzkumnou otázku. Cíl bude saturován v části „Doporučení pro praxi“.

4.1 Metodický rámec výzkumného šetření

V souvislosti se zkoumaným problémem a cílům výzkumného šetření autorka zvolila **kvalitativní přístup**. Podle Švaříčka, Šed'ové (2007) je kvalitativní přístup procesem, ve kterém jsou zkoumány jevy a problémy v přirozeném prostředí. Cílem je získat celkový obraz těchto jevů založený na specifickém vztahu mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu. Za pomoci řady různých postupů a metod pak specifikovat a prezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytváří sociální realitu.

Sběr rozmanitých dat o Katce byl zpracován formou **případové studie**. Chrastina (2019, s. 49) uvádí, že „případová studie umožňuje poskytnout hloubkový obraz problému (oblasti, tématu), který se zkoumá a popisuje v rámci širšího prostředí a kontextu“. Skutil a kol. (2011) dle Hitchcock, Hughes (in Cohen, Manion, Morrison, 2005) vymezuje několik

typických znaků případové studie: shromažďuje popisy jevů a jejich analýzu, soustředí se na jednotlivé účastníky či skupinu účastníků a snaží se porozumět jevům (událostem) z jejich pohledu, zaznamenává chronologický průběh jevů (událostí), vlastní výsledky jsou relevantní pouze pro danou studii, výzkumník je důležitou součástí případu a snahou je vytvořit obraz pestrosti daného případu pomocí sepsání výsledné zprávy.

Případová studie je obsahem subkapitoly 5.2. K sestavení případové studie byly kromě údajů z rozhovorů použity také údaje z dostupné dokumentace a informace samotné autorky, která Katku zná z dob konání praxe a je s ní ve stálém kontaktu. Údaje z dokumentů sloužily zejména k sestavení základního profilu o Katce a polostrukturované rozhovory mají vazbu k výzkumné otázce 2 a 3.

4.2 Etické aspekty výzkumného šetření

V rámci etických aspektů by měla být dodržena důvěrnost a získání poučeného souhlasu (Švaříček, Šedřová, 2007). Z důvodu zachování anonymity byla všem účastníkům výzkumného šetření, ale i ostatním osobám jmenovaných v nástrojích konceptu PZČ změněna jména. Před zahájením výzkumného šetření byl rovněž s dotazovanými podepsán Informovaný souhlas, jehož vzor je přílohou bakalářské práce. Každý informovaný souhlas byl vyhotoven ve dvou stejnopisech, obě v platnosti originálu. Jeden stejnopis obdržel účastník výzkumného šetření a druhý zůstal výzkumníkovi, který ho má uložen na bezpečném místě. V informovaném souhlasu je uvedeno, že veškerá získaná data budou v bakalářské práci použita anonymně a pouze pro účely zpracování této práce. V bakalářské práci autorka využívala informace z vnitřního řádu daného DD. S ohledem na zachování anonymity není v seznamu bibliografických citací uveden tento konkrétní DD.

4.3 Zkoumaný soubor

Pro účast ve výzkumném šetření zvolila autorka záměrný výběr osob. Záměrný neboli mechanický či systematický výběr se provede tak, že se z populace vybere její část mechanickým, dopředu určeným objektivním způsobem (Žiaková a kol., 2009).

S ohledem na stanovené cíle výzkumného šetření si autorka záměrně vybrala pro svoji práci Katku, kterou znala osobně již jeden rok a u které věděla, že ji čeká odchod z DD do samostatného života. V daném DD vykonávala autorka průběžnou praxi v rámci svého současného studia na vysoké škole, DD byl vybrán z důvodu blízkosti bydliště autorky. Právě

blízkost DD bydliště autorky je považována za velkou výhodu, protože při zpracování bakalářské práce měla autorka pravidelně docházet do DD a setkávat se s Katkou i mimo DD. Když Katka souhlasila s účastí na výzkumném šetření, byla následně autorkou oslovena ředitelka DD, ve kterém Katka vyrůstá. Dalšími účastníky výzkumného šetření byly osoby, které byly účastny plánovací schůzky, jež byla finálním krokem konceptu PZČ. Účastníkem této schůzky byla Katka, ředitelka DD, vychovatelka DD, přítel Katky, bývalá učitelka náboženství, autorka a grafický ilustrátor.

4.4 Sběr dat

V rámci kvalitativního přístupu využila autorka takové techniky sběru dat, které jí nejlépe pomohly získat dostatečné informace ke zpracování jednotlivých cílů výzkumného šetření. Jedná se o:

- polostrukturovaný rozhovor,
- studium a analýzu dokumentů,
- skupinovou diskusi.

4.4.1 Polostrukturovaný rozhovor

Při polostrukturovaném rozhovoru má výzkumník předem připravené otázky, ale v průběhu rozhovoru průběžně reaguje na podněty, které přichází ze strany dotazovaného (Skutil, 2011). Polostrukturovaný rozhovor byl využit:

- 1) v rámci rozhovoru autorky s ředitelkou DD týkající se přípravy dítěte / mladého člověka na jeho odchod z DD a tvorby případové studie,
- 2) při rozhovoru s Katkou v souvislosti s tvorbou případové studie a zpracováním jednotlivých nástrojů konceptu PZČ.

Ad 1) Autorka měla připravených 7 otázek týkajících se Cíle 1 a Cíle 2, které položila ředitelce DD. Během rozhovoru byly položeny další doplňující otázky. Rozhovor s ředitelkou DD proběhl v únoru 2023. Rozhovor byl s ústním souhlasem ředitelky DD nahráván na diktafon. Celý přepis rozhovoru je uveden v Příloze 2. Připravené otázky zněly následovně:

1. Jak pomáháte dětem v DD připravit se na odchod z DD? (Cíl 1)
2. DD mají povinnost vyhotovovat PROD. Jak důležitý je podle Vás tento dokument v souvislosti s přípravou dětí na odchod z DD? (Cíl 1)
3. Jak jsou v DD upraveny podmínky odchodu dětí z DD? (Cíl 1)

4. S kým spolupracujete při přípravě dětí na odchodu z DD? (Cíl 1)
5. Jakým způsobem udržujete kontakt s dětmi po jejich odchodu z DD? (Cíl 1)
6. Jak probíhala příprava Katky na odchod z DD? (Cíl 2)
7. Katka má problémy se sexualitou. Jak jste u ní pracovali s tímto tématem? (Cíl 2)

Ad 2) Polostrukturovaný rozhovor autorka rovněž využila v souvislosti s realizací nástrojů konceptu PZČ u Katky. V rámci rozhovoru bylo ke každému nástroji připraveno několik otázek typických pro daný nástroj. Některé otázky byly v průběhu rozhovoru autorkou modifikovány či úplně vynechány, protože byly dotčeny v jiném nástroji. Rozhovor s Katkou proběhl v červnu 2022. Grafické znázornění všech zpracovaných nástrojů je uvedeno v části „Výsledky a interpretace“. Další rozhovor s Katkou proběhl v lednu 2023 a týkal se jejího odchodu z DD. V průběhu rozhovoru autorka položila další otázky v reakci na Katčinu výpověď. Rozhovor byl s ústním souhlasem Katky nahráván na diktafon. Celý přepis rozhovoru je uveden v Příloze 3. Katce bylo položeno 8 následujících otázek:

1. Jak ti pomáhali v DD připravit se na odchod z DD?
2. Kdo ti pomáhal v DD při odchodu?
3. V DD ti pomáhali hledat bydlení, jak to probíhalo?
4. Kdo ti pomáhal hledat práci?
5. V jakých oblastech si myslíš, že ti pomohli v DD připravit se na samostatný život?
6. Jaké preventivní programy jste měli v DD?
7. Jaká pomoc ti byla nabídnuta při odchodu z DD?
8. S kým jsi teď v kontaktu po odchodu z DD?

4.4.2 Studium a analýza dokumentů

Chrastina (2019) považuje za dokumenty jakékoliv písemné materiály, které mohou poskytnout informace kvalitativní povahy. Analýzou dokumentů pak rozumíme analýzu jakýchkoliv materiálů, které jsou zdrojem informací vztahujících se k cílům studie (Miovský, 2006).

Autorka měla možnost prostudovat celou složku dokumentů, které měl DD k dispozici o Katce. K dispozici byla celá řada různých dokumentů, např. dokumenty / listiny ze školy a SPC, z úřadu práce, od Policie ČR, od lékařů, ze soudu, z DD, od OSPODu atd. Autorkou byly analyzovány všechny dokumenty, nicméně pro zpracování bakalářské práce byly vybrány jen ty, které poskytovaly relevantní informace k danému tématu / k daným cílům a výzkumným otázkám. Dokumenty byly poskytnuty ředitelkou DD s ústním souhlasem Katky.

Z některých dokumentů si autorka udělala písemné poznámky, podstatné dokumenty byly okopírovány k pozdější analýze. Veškeré takto získané dokumenty a podklady jsou autorkou uloženy na bezpečném místě. S ohledem na jejich citlivost je autorka v příloze bakalářské práce neuvádí. Jako další zdroj informací využila autorka ve své práci dokumenty týkající se DD (např. vnitřní řád, výroční zpráva), které jsou běžně k nahlédnutí na webových stránkách DD. Analýza dokumentů proběhla v únoru – dubnu 2022.

4.4.3 Skupinová diskuse

Ve skupinové diskusi byl využit skupinový rozhovor. Miovský (2006) pod skupinovým rozhovorem vnímá metodu, při níž provádíme strukturované interview s více než třemi osobami najednou. Skupinová diskuse byla využita během plánovací schůzky. Klíčovým účastníkem byla Katka, na kterou byla diskuse zaměřena. Dalšími důležitými účastníky byli blízcí lidé z jejího života, kteří ji znají a kteří ji nejen v rámci procesu plánování přechodu pomáhají. Katka si tyto účastníky sama vybrala. Jednalo se o ředitelku DD, vychovatelku DD, přítele Katky a bývalou učitelku náboženství. Dále by diskuse účastna autorka v roli facilitátora a grafický facilitátor. Setkání trvalo zhruba 1,5 hodiny, záznam diskuse byl graficky znázorněn do nástroje „CESTA“ (viz „Výsledky a interpretace“). Z důvodu selhání techniky nebyl rozhovor nahráván. Při analýze získaných informací autorka čerpala ze svých poznámek, které si udělala během a ihned po skončení rozhovoru.

4.5 Analýza informací

Pro zpracování a analýzu získaných informací souvisejících s Cílem 1 a částečně i Cíle 2 byla využita obsahová analýza. Miovský (2006) ve shodě s Plichtovou (1996) uvádí, že obsahovou analýzou lze chápat široké spektrum dílčích metod a postupů, které slouží k analýze jakéhokoliv textového dokumentu s cílem objasnit jeho význam.

V procesu analýzy získaných dat nejdříve autorka pracovala tak, že si transkribované polostrukturované rozhovory³ s ředitelkou DD a Katkou vytiskla. Následovalo autorské čtení, při kterém byly vybrány významné části textu, které měly významovou vazbu na položené otázky v rozhovoru. Výstupy tohoto procesu jsou uvedeny v kapitole „Výsledky a interpretace“, kde jsou rovněž interpretovány autorkou.

³ Jak již bylo zmíněno v textu výše, z důvodu selhání techniky nebyl transkribován skupinový rozhovor.

5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE

Kapitola obsahuje výsledky výzkumného šetření, které se váží k jednotlivým cílům práce a výzkumným otázkám. Pro zpřehlednění otázek a odpovědí polostrukturovaných rozhovorů jsou získaná data uvedena v tabulkách. Interpretace výsledků autorkou je součástí každého Cíle výzkumného šetření.

5.1 Příprava na odchod a ukončení pobytu v DD

V rámci rozhovoru s ředitelkou DD jsou v tabulce níže napsány příslušné otázky a pod nimi v kurzívě odpovědi saturující danou oblast. Odpovědi jsou uvedeny v přímé citaci.

Tabulka 3: Rozhovor s ředitelkou DD – o DD

Otázka 1	Jak pomáháte dětem v DD připravit se na odchod z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Po celou dobu pobytu dítěte se vždycky v domově zaměřujeme na to, že jednou od nás odejde, a snažíme se ho na ten život připravit vlastně každodenně. Už vlastně máme jenom byty, kde jsou menší rodinné skupiny dětí, které mají každá vlastní hospodaření a děti se podle věku, podle svých schopností učí různým pracem v domácnosti, učí se finanční gramotnosti, nakupovat, vařit, sestavovat si nějaký seznam na nákup, prát, uklízet podle věku. Tady ty běžné věci, které doma zažívají s rodiči, tak se snažíme, aby se to učily i oni. Pořádáme pro ně taky preventivní programy, aby taky získaly větší povědomí o určitých oblastech, se kterými se můžou potkat v životě.</i>
Otázka 2	Dětské domovy mají povinnost vyhotovovat PROD. Jak důležitý je podle Vás tento dokument v souvislosti s přípravou dětí na odchod z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Je hodně důležitý, protože v tomhle dokumentu se vlastně zaznamenávají veškeré cíle, které si ty děti stanovují, ve kterých se snaží nějakým způsobem posunout a mají i možnost v té sebereflexi vidět, co se jim vlastně podařilo, za jakou dobu, kam se zase dostaly. A vlastně i v té profesní přípravě se zaměřujeme na rozvoj právě takových činností, které mu potom pomůžou v té profesní přípravě a v tom odchodu na ten budoucí život v té samostatnosti.</i>
Otázka 3	Jak máte v DD upraveny podmínky odchodu dětí z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Nějaké věci máme ve vnitřním řádě, ale je to vždycky individuální a záleží, kam to dítě odchází a zda má nějaký zázemí, zda odchází zpět do biologické rodiny, nebo se postaví samostatně na vlastní nohy, nebo je to dítě s nějakým handicapem, které potřebuje mnohem více pomoci.</i>
Otázka 4	S kým spolupracujete při přípravě dětí na odchod z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Spolupracujeme s organizací xxx zejména ve skupinách pro děti nad 15 let dejme tomu, kteří jezdí na různé víkendové pobyty, kde se setkávají s dětmi z jiných zařízení. Tam s terapeuty probírají témata právě pro ně důležitá, které prožívají v tuto chvíli anebo budou řešit i po tom odchodu od nás.</i>

Otázka 5	Jakým způsobem udržujete kontakt s dětmi po jejich odchodu z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Snažíme se s nimi být v kontaktu a je to dost intenzivní. Někdy za námi děti jezdí, někdy se i my jedem třeba podívat k nim do rodiny. A mám vždycky radost, když se jim daří, když se nedaří, tak se jim snažím pomoci. Kdykoliv nám můžou zavolat, obrátit se na nás s nějakým problémem nebo s radostí. Taky když máme nějakou společnou akci v létě s dětmi, se zaměstnanci tady, tak je taky na ty akce zveme.</i>

Intepretace získaných dat

Z rozhovoru s ředitelkou DD je patrné, že v DD dbají na to, aby děti nejen dobře připravili na budoucí život, ale aby jim pomohli i se samotným odchodem z DD. Je zároveň snahou, aby s nimi děti zůstaly i nadále v kontaktu, což je bezesporu velmi důležité pro dítě, které nemá žádnou rodinu. Velký vliv na život v DD má transformace péče, která proběhla v minulých letech. Za velkou výhodu považuje autorka to, že rodinné skupiny nežijí již pohromadě ve velkém domě, ale každá rodinná skupina žije v běžném bytě v různých částech města. Rodinná skupina tak funguje samostatně a děti rovněž musí pomoci s chodem domácnosti. Současný život v DD tak více přibližuje dětem skutečný život a nabízí jim i lepší kontakt s okolím a s kamarády. Nespornou výhodou tohoto DD je i to, že patří mezi menší DD. V současné době jsou zde 4 rodinné skupiny, v nichž každé vyrůstá 4-5 dětí. O každou rodinnou skupinu se vždy starají stejné vychovatelky, což autorka hodnotí také kladně. Děti si pak k těmto vychovatelkám mohou vytvořit bližší vztah a mohou se jim více otevřít při řešení různých záležitostí. Vzhledem k tomu, že autorka byla na praxi v DD, tak měla možnost hodně věcí poznat ze své vlastní zkušenosti.

Ve vnitřním řádu, který zmínila při rozhovoru ředitelka DD, je uvedeno, že příprava na budoucí život probíhá průběžně v době dospívání. Jsou zde upraveny oblasti, na které je dítě v průběhu přípravy a plánování na samostatný život připravováno. Jedná se o podstatné oblasti, které jsou pro další fungování mladého člověka důležité. Ať už se jedná o budoucí bydlení, pracovní uplatnění, tak i získání povědomí o možnostech finanční podpory, jednání s úřady, lékařská péče, vzdělávání či udržení sociálních kontaktů. V průběhu života v DD vychovatelé podporují u dětí samostatnost v osobním životě, schopnost zapojit se do společného života, schopnost sebeovládání, získání pracovních návyků, pozitivní pohled na život, emocionální vyrovnanost a úspěšné dokončení vzdělání (Vnitřní řád DD, 2020).

Důležitou součástí přípravy na život je zejména zaměření se na dítě samotné, na jeho život, přání, potřeby, silné a slabé stránky. K tomu slouží v rozhovoru zmíněný PROD, který musí DD povinně ze zákona vyhotovovat. PROD by měl do jisté míry reflektovat i to, co je uvedeno v zákoně č. 109/2002 Sb. (práva a povinnosti dětí). Autorka shledala při analýze tohoto

dokumentu, že v tomto DD je podrobně strukturován a zaměřen na všechny podstatné oblasti týkající se života dítěte. Dá se říci, že obsahově / svým zaměřením se v mnohém prolíná s nástroji PZČ. V úvodu je vyobrazen osobní profil dítěte – historie (důležité milníky v životě), současný život (bydlení, škola, volný čas, vztahy, denní režim atd.), co má dítě rádo / silné stránky, co nemá rádo, s čím má problémy a s čím potřebuje pomoci, jeho přání, touhy, sny. Další kategorie se týkají osobnostní charakteristiky dítěte ovlivňující edukační proces, kontaktů a vztahů s rodinou a blízkými osobami, sebeobslužných dovedností, vztahu k povinnostem v zařízení, školním dovednostem, zájmům, kroužkům a profesní orientaci. U každé kategorie se dítě (s přihlédnutím k jeho věku) vyjadřuje k současnému stavu, zhodnocuje stav minulý a stanoví si cíl, kterého by chtělo v dané oblasti dosáhnout a plán, postupy, jak daného cíle dosáhnout. Stejně tak dokument zpracovává i sám vychovatel, který dítě zná. Autorka se domnívá, že právě tento dokument je velkou pomocí při formování osobnosti dítěte v DD. Pomáhá k odhalení silných a slabých stránek dítěte a případně k odhalení příležitostí a hrozeb, kterým může být dítě vystaveno. Samotný dokument je určitě i jakýmsi návodem pro vychovatele, jak dále s dítětem pracovat, jak mu případně pomoci a na co v budoucnu zaměřit.

DD při plánování odchodu dítěte z DD spolupracuje s osobami vymezenými zákonem, ale je v blízkém kontaktu i s obecně prospěšnou společností, jejíž jednou z hlavních činností je mj. vedení poradenského centra, které pomáhá připravovat děti a mladé lidi žijící v ústavních zařízeních na těžkou životní situaci spojenou s odchodem do samostatného života. Mladým lidem je poskytováno např. poradenství, vzdělávací aktivity, nácvik konkrétních dovedností, sociálně terapeutické aktivity, doprovázení či jiné aktivity. Než mladí lidé opustí DD, mohou tak na vlastní kůži zažít různé situace, se kterými se mohou v životě setkat.

Přestože je zákoně č. 109/2002 Sb. okrajově zmíněna poradenská pomoc v případě nepříznivých životních problémů, v DD jsou otevřeni takové pomoci, což je určitě dobrým vodítkem pro mladého člověka, který ví, že existuje někdo, na koho se může obrátit.

5.2 Proces přípravy na odchod z DD u Katky

V rámci výsledků této subkapitoly je nejdříve pomocí životního příběhu představena Katka. Životní příběh obsahuje klíčové informace ze života Katky – kdo to je a jak probíhal její život do současné doby s ohledem na důležité milníky v jejím životě. Po životním příběhu Katky následuje příprava na její samostatný život. Je zde popsána příprava v DD a v rozhovorech s ředitelkou DD a Katkou jsou uvedeny odpovědi na otázky týkající

se přípravy odchodu. V poslední části jsou zobrazeny jednotlivé nástroje konceptu PZČ, které autorka vyhotovila společně s Katkou. Interpretace získaných dat autorkou je uvedena na konci této subkapitoly.

Životní příběh Katky

Katka je dívka, které je devatenáct let. V DD žije Katka od svých čtrnácti let. Předtím žila v pěstounské péči od svých tří let. Katčin otec zemřel po narození a Katku vychovávala společně ještě s dalšími šesti sourozenci její matka, která byla alkoholička. Protože matka nebyla schopna se o děti postarat, byla Katka svěřena do pěstounské péče. U Katky se začaly na prvním stupni základní školy projevovat první problémy. Katka odmítala chodit do školy a ze školy rovněž utíkala. S přibývajícím věkem se problémy zhoršovaly, Katka se sebepoškozovala, utíkala od pěstounů a byla citově deprivovaná. Katka začala rovněž využívat sexuální seznamky a povídala si tam s muži. Byla sledována nejen psychology, ale došlo i k opakované hospitalizaci na psychiatrii. Protože pěstouny neposlouchala a ti přestali zvládat její výchovu a cítili, že za ni nemohou dále nést odpovědnost, zažádali o zrušení pěstounské péče. Nenašel se nikdo z rodiny, kdo by se mohl o Katku postarat, ani se nenašli jiní pěstouni, proto jí byla soudem nařízena ústavní výchova, a to pobyt v DD. Katka se na život v DD dobře adaptovala.

Katka studovala běžnou základní školu a od třetí třídy navštěvovala speciální základní školu. Poté nastoupila na střední odborné učiliště na obor „E“ Kuchařské práce v jiném městě a přes týden byla ubytována na internátě. Nyní je v posledním ročníku studia a v červnu ji čekají závěrečné zkoušky, kterými by měla studium ukončit. Katka si nebyla příliš jistá výběrem školy, často měnila názory. Zvažovala být pečovatelkou, chovatelkou, farmářkou, přesto si nakonec vybrala obor Kuchařské práce.

Od začátku seznámení v DD působí Katka na autorku velmi mile. Dá se s ní povídat na různá témata. Je sice pomalejší ve vyjadřování svých myšlenek, ale dokáže vyjádřit, co chce a umí si udělat legraci. Katka ráda hraje na zobcovou flétnu, poslouchá moderní hudbu a zpívá si oblíbené písně. Každou neděli chodí do katolického kostela, protože u pěstounů byla vychovávána v křesťanské víře. Ráda chodí na vycházky a na návštěvy, má ráda společnost. Je empatická vůči dětem a starým lidem.

Katka má diagnostikovanou lehkou mentální retardaci a sociální neobratnost. Trpí enurézou (nekontrolovatelným únikem moči). Má stanovenou invaliditu druhého stupně. Podle posudků je Katka velmi důvěřivá a zranitelná osobnost. Je lehce zneužitelná jinými osobami, proto potřebuje dohled a pomoc druhé osoby, mohla by jednat proti svým zájmům. Má úzkostné

chování, je impulzivní, neudrží sociální distanci, je hlučná a emočně labilní. Je pomalejší, na vše potřebuje více času a důležité věci je nutné ji připomínat. Během činností je nepozorná. Dokáže sama nakoupit, má přehled o základních cenách potravin, oblečení, ale nezná příliš hodnotu peněz. Z toho důvodu je omezena její svéprávnost, kdy není způsobilá nakládat s majetkem a finančními částkami, jejichž hodnota přesahuje částku 350 Kč. Když se jedná o vyšší částky, sama se cítí nejistě a ví, že by mohla být někým oklamána. Katka má problémy s hygienou a pořádkem ve svých osobních věcech. Vzhledem k jejím zdravotním problémům je nutná častější hygiena, proto musí být neustále připomínána a následně kontrolována, aby hygienu dodržovala.

V textu dále uvádí autorka kurzívou výňatek ze znaleckého posudku lékaře: *Posuzovaná nepotřebuje doprovod při cestování, kompenzační pomůcky nepoužívá. Je orientována osobou, místem i časem, je velmi důvěřivá k neznámým lidem. V běžných situacích nereaguje přiměřeně, ztráta pozornosti, afektivita, důvěřivost, porucha krátkodobé paměti, v jednodušším podání sdělenému porozumí. Podstatu toho, co chce sdělit, nedokáže vyjádřit. Písmo je nečitelné, ale počítač a dotykový mobilní telefon používá. Potřebuje dohled a ujištění při výběru oblečení, rub a lic rozezná, oblékání zvládá. Je třeba upomínání k tělesné hygieně a k výměně inkontinenčních vložek (vymění pak sama). Baví ji zpěv, hra na flétnu, výtvarné tvoření, jízda na kole, chodí do kostela. Hodnotu peněz nezná, hospodařit neumí. Je nutný dohled nad péčí o domácnost. Z jiného znaleckého posudku (odvětví psychiatrie): Pokud jde o mentální retardaci lehkého stupně, tato byla diagnostikována v minulosti, jedná se obecně o vrozené omezení kognitivních / rozumových / intelektových schopností, v tomto konkrétním případě se tato nalézá na horní hranici daného rozmezí, to znamená, že její mentální schopnosti v rámci této diagnózy jsou na relativně dobré úrovni, je i relativně dobře schopná je uplatňovat, orientuje se v základních situacích a úkonech, ovšem jako každá mentální retardace selhává v zátěži na jakéhokoliv typu, v zátěži potřebuje vedení a dohled.*

Příprava na samostatný život

S Katkou byl pravidelně v DD do jejích 18 let vyhotovován PROD s klíčovým pracovníkem – s vychovatelkou, která působila v rodinné skupině, kde žila Katka. V PRODu se řešila mj. i Katčina budoucnost – příprava na život po odchodu z DD, jak s Katkou pracovat, co rozvíjet, jak posilovat její samostatnost. Společně s OSPODem byly uskutečněny na toto téma případové konference. OSPOD vyhotovuje již zmíněný IPOD, v němž jsou uvedeny cíle, kterých by se mělo u daného dítěte dosáhnout. V Katčiným případě šlo dlouhodobě o rozvíjení samostatnosti, kdy jí byly předávány informace, které ji postupně vedly k samostatnosti

(zejména péče o své tělo, hygiena, navazování vrstevnických vztahů, právní odpovědnost, sexualita, kontakt s muži, bezpečná komunikace na internetu, finanční gramotnost atd.). K posílení samostatnosti pomáhá i skutečnost, že Katka pobírá příspěvek na péči, a tak se jí každý všední den odpoledne věnuje osobní asistentka. Ta jí pomáhá s přípravou do školy, poskytuje jí podporu a pomoc při běžných činnostech tak, aby se Katce život zkvalitnil, aby byla samostatnější a zodpovědnější. S Katkou probírají témata osobní hygieny, vhodnost chování při různých příležitostech, ale i dodržování pořádku ve svých vlastních věcech.

Vzhledem k tomu, že Katka nemá nikoho, u koho by mohla bydlet po odchodu z DD a je doporučeno, aby byla pod dohledem druhé osoby, bylo jí DD zajištěno chráněné bydlení v sousední městě, než je umístěn DD. Dané chráněné bydlení je součástí komplexu, ve kterém žijí i osoby s vyššími stupni MP. Jedná se tedy o kombinaci dvou registrovaných sociálních služeb – chráněného bydlení a domova pro osoby se ZP.

V následujících dvou tabulkách jsou uvedeny otázky týkající se odchodu Katky z DD a k nim odpovědi saturující danou oblast. Rozhovor byl proveden s ředitelkou DD (Tabulka 4) a s Katkou (Tabulka 5). Odpovědi jsou psané kurzívou v přímé citaci.

Tabulka 4: Rozhovor s ředitelkou DD – o Katce

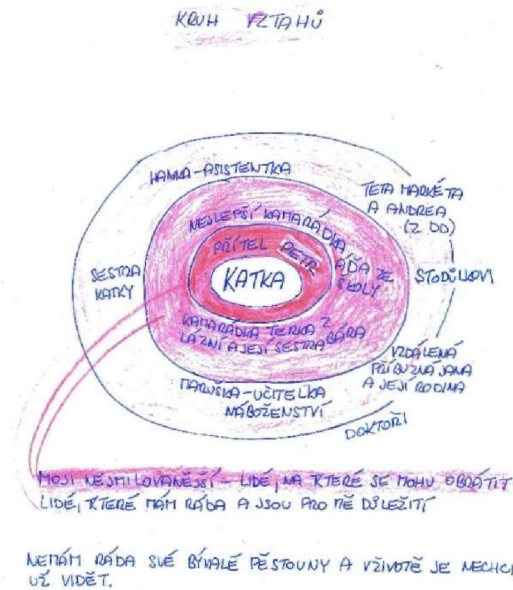
<p>Otázka 6</p> <p><i>Odpověď</i></p>	<p>Jak probíhala příprava Katky na odchod z DD?</p> <p><i>U Katky jsme se snažili hlavně najít nějaký učební obor, který by mohla v rámci svých schopností absolvovat a našli jsme školu v xxx a snažili jsme se ji podpořit i v nějakých volnočasových aktivitách, protože Katka je složitější případ, když to takhle řeknu, i co se týká mentální úrovně i dalších věcí. Takže měla i osobní asistenci, jak při pobytu v dětském domově, tak při pobytu na internátě v xxx. Snažili jsme se ji potom pomoci najít, když se blížil už odchod, bydlení a jelikož je to dítě, které potřebuje nad sebou nějaký dohled, co se týká hygieny i dalších, teda jak bych to řekla, úklidu, trávení času, tak se nám podařilo ve xxx najít chráněné bydlení, kde jsme ji přestěhovali a pořídili jsme jí nějaký věci tam, to, co potřebovala.</i></p>
<p>Otázka 7</p> <p><i>Odpověď</i></p>	<p>Katka má problémy se sexualitou. Jak jste u ní pracovali s tímto tématem?</p> <p><i>To bylo neustálé téma, kdy jsme se jí snažili vysvětlit, co je v rámci nějakého zdravého sexuálního života možné, a co už je za čárou, protože Katka často navazovala kontakty s muži i přes sociální sítě, což je velmi nebezpečné, a řešili jsme tam spoustu krizových situací v tomhle směru a nebylo to nikdy jednoduché.</i></p>

Tabulka 5: Rozhovor s Katkou

Otázka 1	Jak ti pomáhali v DD připravit se na odchod z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Takže nakupovali mi nějaké jakoby potřebné věci i ohledně třeba jak je lednička nebo televize, mikrovlnka, kecám, mikrovlnka ne, toustovač, různý takovýhle ty elektrospotřebiče, který jsou k životu potřebné.</i>
Otázka 2	Kdo ti pomáhal v DD při odchodu?
<i>Odpověď</i>	<i>Pomáhaly mi všechny pracovnice, všechny tety v dětském domově a plus opatrovnice.</i>
Otázka 3	V DD ti pomáhali hledat bydlení, jak to probíhalo?
<i>Odpověď</i>	<i>Protože sem neměla kam jít, tak mi pomáhali jakoby s tím bydlením, abysem na to prostě nebyla sama, tak mi pomáhali i s opatrovníci. Že jsme si dali schůzku na úřadě třeba s lidma z toho xxx, jestli by sem tam mohla bydlet nebo ne. No a v tom xxx mi říkali, že tam by to pro mě nebylo dobrý.</i>
Otázka 4	Kdo ti pomáhal hledat práci?
<i>Odpověď</i>	<i>Práci mi zařizovali až tady v tom chráněnce.</i>
Otázka 5	V jakých oblastech si myslíš, že ti pomohli v DD připravit se na samostatný život? Např. co se týká financí, školy, domácích prací...
<i>Odpověď</i>	<i>No tak s financemi, tak tam to bylo takový horší. Že když jsem byla u těch pěstounů, tak tam jsem nedostávala ani kapesný, jo. No a když jsem se dostala do dětského domova, tak jsem dostávala kapesný už vlastně, co jsem tam přišla. Ale vím, že s tím hospodařením mám prostě do teďka ještě problém, no. Jako pomalu se učím, ale fakt hodně pomalu, no. No a třeba úklid. Tam jsou nějaké rezervy. Jako je potřeba, aby sem třeba dejme tomu ten pořádek fakt udržovala, protože jako není možný, aby sem měla všude rozházený věci a takový každý den, že jo?</i>
Otázka 6	Jaké preventivní programy jste měli v dětském domově?
<i>Odpověď</i>	<i>Měli jsme programy s hasičema nebo se záchranářema. A ještě k nám dojížděl nějaký týpek, kterej nás třeba školil o drogách nebo i o tý sexualitě nebo třeba co je to intimita nebo jak se to řekne, intimní život.</i>
Otázka 7	Jaká pomoc ti byla nabídnuta při odchodu z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Řekli mi, ať se na ně obracím, když je jakoby třeba, i když nic nepotřebuju, anebo i když něco potřebuju.</i>
Otázka 8	S kým jsi teď v kontaktu po odchodu z DD?
<i>Odpověď</i>	<i>Tak různě. S tetou ředitelkou, s tetou xxx, s tetou xxx.</i>

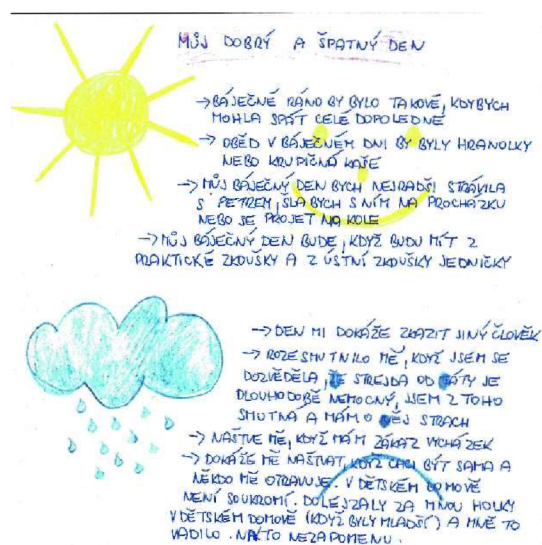
Plánování zaměřené na člověka

V rámci osobního setkání vyhotovila autorka s Katkou sedm nástrojů konceptu PZČ. Na žádost Katky byly výsledky zaznamenány / zakresleny autorkou. Byly zpracovány

Obrázek 4: Kruh vztahů

V této době patří k nejbližším lidem její přítel Petr. Katka sama zmínila, že často střídá partnery a v DD se to nikomu nelíbí, proto o Petrovi zatím nikomu v DD neřekla. Další důležité lidi v jejím životě jsou její tři kamarádky. S kamarádkami má takový vztah, že jim může cokoli říct, a kdykoliv se na ně obrátit. Přestože má Katka další sourozence, je v současné době v telefonickém kontaktu jen se svou starší sestrou. Z lidí, které nemá ráda, zmínila opět pěstouny.

Obrázek 5: Můj dobrý a špatný den

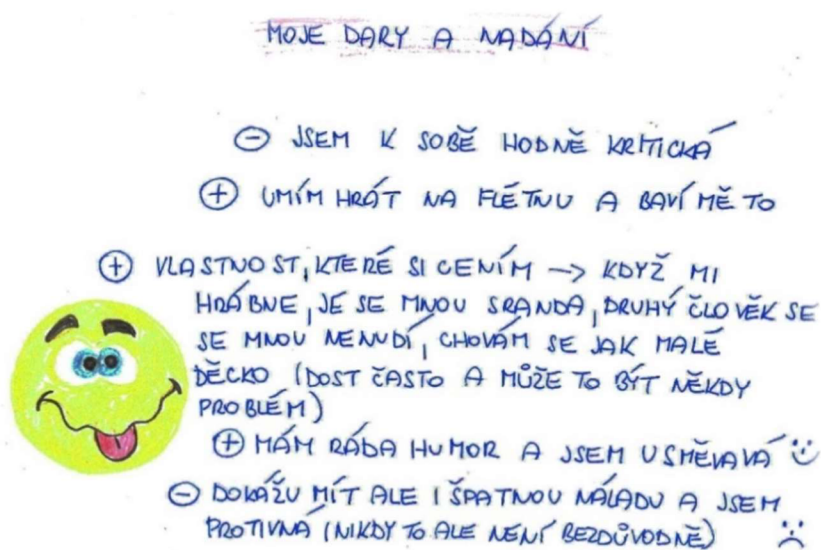
Dobrym / báječným dnem by byl pro Katku takový den, který by mohla strávit s Petrem a jeho pejskem. Radost by jí udělalo úspěšné splnění praktické a ústní zkoušky

ve škole. Přestože se Katce v DD líbí, špatný den jí dokáže udělat zákaz vycházek z důvodu neplnění povinností nebo nedostatek soukromí v DD. Den jí dokáže zkazít i jiná osoba.

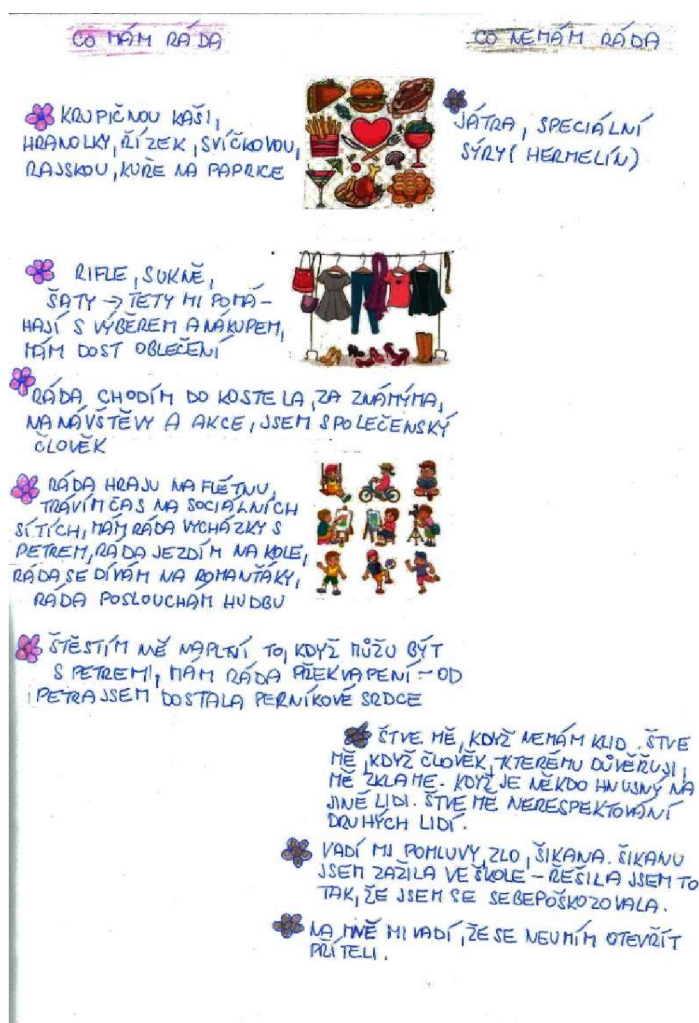
Obrázek 6: Moje sny

Katka klade velký důraz na její vztah s Petrem, a proto je jejím největším snem to, aby si Petra vzala v budoucnu za manžela. V současné době ale ví, že spolu chodí krátce, takže svatba by připadala v úvahu až po delším vztahu. Katka začne po dokončení školy pracovat a je jí víceméně jedno, co by chtěla dělat, nemá žádnou vysněnou práci. Určitě nechce dělat to, čím se vyučila, a to být kuchařkou. Když se rozhodovala, kam jít studovat, lákalo ji být pečovatelkou, ale to by v současnosti také dělat nechtěla. Nejspíš bude pracovat v chráněné dílně, kde pracují s pedigem, keramikou či je zde možnost práce ve skleníku.

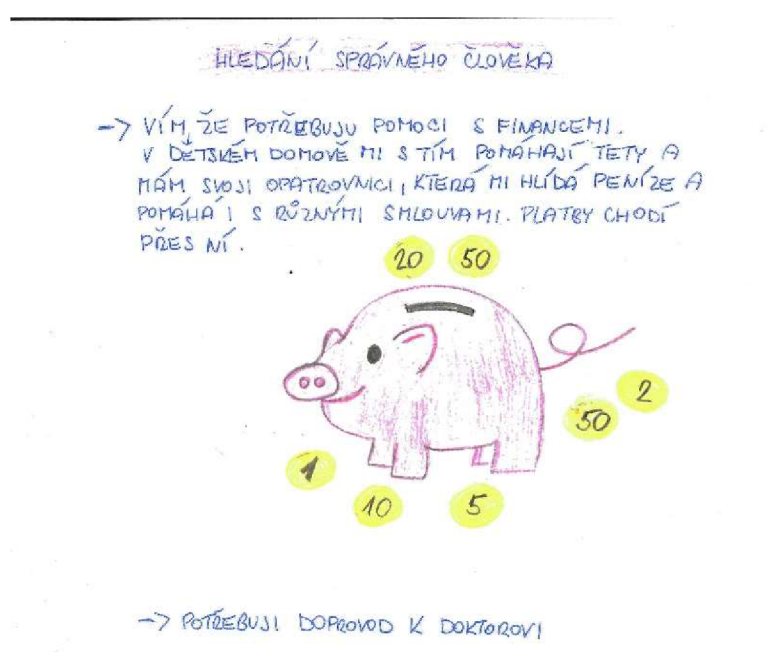
Obrázek 7: Moje dary a nadání

Katka zmínila, že je k sobě hodně kritická a nemyslí si, že by v něčem vynikala nebo byla v něčem dobrá. Protože má blízko k Petrovi, byl jí autorkou položen dotaz, co se líbí Petrovi na ní. Katka se usmála a zmínila, že Petr má rád její humor. Líbí se mu, že je usměvavá, a také když jí „hrábne“ (poznámka autorky – na to se začala hlasitě smát). Vysvětlila, že když jí „hrábne“, chová se jak malé dítě, je s ní sranda a přítel se s ní rozhodně nenudí. Dodala, že se tak chová ale poměrně často a mnohdy to může být vůči okolí problém. Na druhou stranu ale zmínila, že ví, kdy si může dovolit se tak chovat a kdy ne. Ve škole by se takto prý nikdy nechovala. Při rozhovoru na toto téma přišla řeč i na její náladu, kdy zmínila, že ne vždy je veselá a usměvavá. Katka dokáže být i protivná, hlavně před menstruací má špatnou náladu. To se odráží i v jejím chování vůči ostatním, zejména v DD, kdy odmlouvá vychovatelkám, což většinou vyústí v zákaz vycházek. Jak sama řekla, je i sprostá, hlavně ve škole mezi spolužáky, ale občas jí to „ulítne“ i v DD mezi ostatními dětmi. K dospělým by si to prý nedovolila. Za největší úspěch, který se jí v životě snad podaří, bude úspěšné ukončení školy s vyznamenáním.

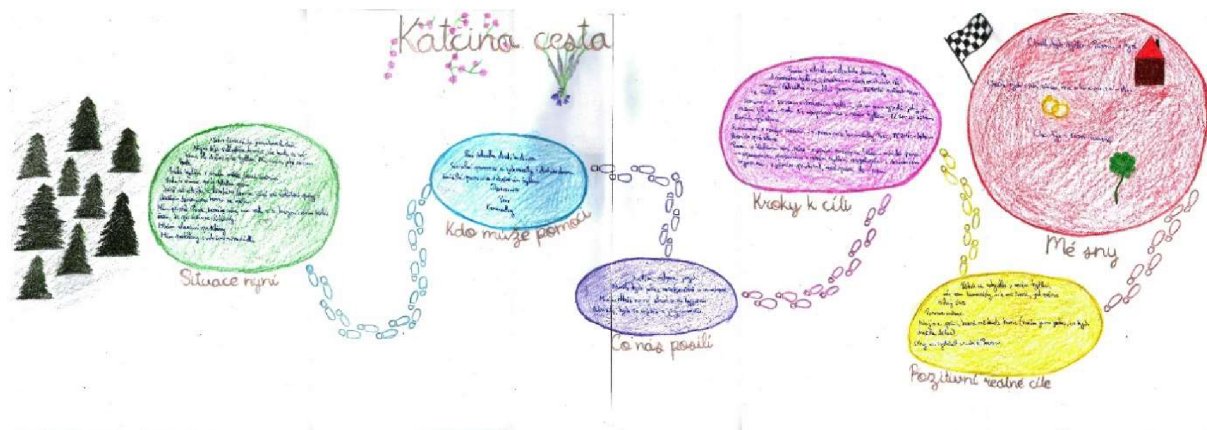
Obrázek 8: Co mám ráda x Co nemám ráda

Katka má několik oblíbených jídel. Ráda nosí džíny, sukně i šaty. Většinou jí vychovatelky v DD pomáhají s nákupy a výběrem oblečení, aby bylo oblečení módní a vhodné. Ráda chodí v neděli do kostela na mše. Uvádí, že je společenský člověk a ráda chodí na návštěvy či společenské akce. Ráda jezdí na kole, chodí na procházky s Petrem nebo poslouchá hudbu. Hodně času tráví na mobilním telefonu na sociálních sítích. Nemá ráda, když nemá soukromí, kterého se jí v DD málo dostává. Na druhých lidech jí vadí to, když člověk, kterému důvěřuje, ji zklame. Dále když je někdo „hnusný“ na jiné lidi nebo nerespektuje druhé. Nemá ráda pomluvy, zlo a šikanu, kterou si sama prošla ve škole, a následkem toho došlo i k sebepoškození.

Obrázek 9: Hledání správného člověka

Katka ví, že potřebuje pomoci s financemi. Má stanovenou opatrovnici, která jí pomáhá řešit finanční otázky. Vychovatelky v DD jí pomáhají s různými záležitostmi, např. s objednáním k lékaři, se zařízením věcí ohledně školy a s dalším osobními záležitostmi.

Obrázek 10: Katčina CESTA

Završením PZČ byla plánovací schůzka, při které byla zpracována metoda CESTA vystihující nejlépe Katčinu situaci. Katka na schůzku pozvala ředitelku DD, vychovatelku DD, svého přítele a bývalou učitelku náboženství. Chtěla pozvat i své kamarádky, ale ty se nemohly zúčastnit. Vzhledem k tomu, že Katku čekal odchod z DD, metoda CESTA byla zaměřena na téma samotného přechodu do samostatného života a následného života v novém domově. V rámci metody CESTA byly diskutovány jednotlivé kroky jako sny člověka, pozitivní reálné cíle, jak vypadá situace nyní, kdo může pomoci, co nás posílí a kroky k cíli. Při schůzce byly vytyčeny hlavní reálné cíle jako zabydlení se v novém domově, získání nových kamarádů, poznání nového města a nalezení práce, která bude Katku bavit. Katka neopomněla ani na svůj sen, kterým je společný život s Petrem a založení vlastní rodiny. Z úst zúčastněných z DD zazněly i rady pro Katku, jak by se měla chovat a čeho by se měla vyvarovat, aby nemusela řešit v životě problémy.

Intepretace získaných dat

K interpretaci získaných dat pomáhá autorce i skutečnost, že Katku zná již od své praxe v DD a od té doby je s ní v neustálém kontaktu. S Katkou byl pravidelně vyhotovován PROD, ale i s OSPODem se konaly případové konference, kde se řešily zásadní otázky Katčina života (např. výběr školy, odchod z DD). K ověření uvedených informací doplňuje autorka výňatek z PROD u – vyjádření vychovatelky: „*Katka si hlavně přeje být spokojená ve svém osobním životě. Dokončit úspěšně SOU a najít si dobrou práci a pěkné bydlení. Najít si přítele, který bude hodný. Do budoucna vidím pro Katku důležité, aby si našla své místo ve společnosti. Cítila se potřebná a uměla se pochválit. Řešení s OSPODem prodloužení ústavní výchovy do 19 let, důvod dokončení SOU. Mapování znalostí, dovedností, schopností*

na odchod z DD. Podpora a plán odchodu z DD. Naučit Katku přistupovat ke svému zdraví odpovědně – zdravotní cvičení, pitný režim, zdravý životní styl, bez rizika“.

Jak je nejen z Katčina vyprávění patrné, velký vliv a dle autorky spíše negativní, měli na její výchovu její pěstouni. Katka tam prožívala ne příliš šťastné období, necítila se v této rodině dobře a dá se tedy usuzovat, že řada problémů (i co se týká sexuality) mohla vzniknout v reakci na život tam. Po příchodu do DD už tak museli pracovat s problémy, které nějakou dobu přetrvávaly a s osobností člověka, která byla do jisté míry utvořena. Pro DD to nebylo zcela jednoduché. Katka se cítila v DD spokojená, nicméně ani její pobyt tam se neobešel bez řady problémů. V DD museli u Katky klást důraz na dodržování pořádku, osobní hygieny a zejména na její sexualitu a s tím spojené zdravotní komplikace. Zejména téma sexuality bylo řešeno mnohokrát, i s pomocí odborníků, ale většinou neúspěšně. Bohužel v tomto případě Katka doplácela i na svůj „stav“. Je to milá, hezká dívka, u které není na první pohled patrné MP a z toho vyplývající nedostatky či poruchy osobnosti. Katka je příliš důvěřivá a v řadě situací si nedokáže domyslet důsledky svého chování. Katčiny partnerské vztahy byly většinou krátkodobější povahy. Partnery si vybírala přes sociální sítě a jak sama říkala, dotyčným šlo většinou jen o pohlavní styk, ale ona si hledala přítele do života, a hlavně nechtěla být sama.

Ze studia dokumentů poskytnutých DD, ale i z rozhovorů je patrné, že příprava na odchod z DD probíhala u Katky průběžně. Už jen tím, že Katka dojížděla na učiliště a bydlela na internátě, se učila samostatnosti a zodpovědnosti za svůj život. V DD byla vedena k udržování chodu domácnosti. Protože se Katka nemohla vrátit po odchodu z DD ke své biologické rodině a potřebuje podporu, DD se postaral o nalezení nového bydlení, ve kterém se Katka byla nejdříve podívat a se kterým souhlasila. Nedělo se tak nic, s čím by nesouhlasila. Aby byla vybavena pro nový domov, dostala i řadu praktických věcí a spotřebičů. Přestože si Katka stěžovala převážně na nedostatek soukromí v DD, v DD se jí líbilo a byla tam spokojená.

V následujícím textu uvádí autorka výňatek z PRODu – vyjádření Katky. Osobní profil (historie): *„Nerada myslím na bývalou pěstounku. Nedávno mi napsala přání k mému svátku na mobil, byla jsem velice překvapena. Dokázala jsem jí jenom poděkovat. Cítila jsem, jak mě to rozhodilo, protože ji třeba vidím ve městě, tak cítím velikou nenávisť. Jednou jsem měla zlý sen, kde jsem jí vyčítala, že jsem v DD. Celou dobu se chovala špatně a stále křičela a nadřžovala vlastním dětem. V současnosti neudržuji žádný kontakt s pěstounskou rodinou. Jediné, na co ráda vzpomínám je, jak jsem jezdila s pěstouny na dovolené“.* Osobní profil (můj život teď): *„Mé bydlení je pěkné, protože jsme se v roce 2020 přestěhovali do nového bytu. Měla jsem*

velikou radost, ale problém vidím v tom, že nedokážu udržet pořádek v pokoji. Hlavně v osobních věcech. Až to dokážu, bude to dobré, jako v normální rodině. Na škole jsem spokojená a moc tam jezdím ráda“.

Dále uvádí autorka výňatek z posudku k péči Katky v DD: *Vyšetřovaná je od narození velmi komplikovaná a z dokumentace vyplývá, že určitou stabilitu a vřelý přístup okolí nachází až v období, kdy je umístěna do DD, sama toto také vnímá. Obraz vyšetřované, její mentální schopnosti, její sociální dovednosti a schopnost použití intelektových / rozumových schopností je jednoznačně pozitivně ovlivněno právě péčí v DD.*

U zpracování nástrojů konceptu PZČ byly odpovědi na některé otázky stručnější, na některé se Katka naopak rozpovídala, což je patrné i z grafického znázornění nástrojů. Z rozhovoru bylo poznat, že velké místo v životě Katky zaujímal její přítel Petr, protože jeho jméno se objevilo v odpovědích u všech nástrojů. Bylo to překvapivé zejména z toho důvodu, že Katka znala Petra v té době velmi krátce, zhruba jeden měsíc. Níže autorka, ve vazbě na interpretaci, sumarizuje v Tabulce 6 informace získané v rámci vybraných technik PZČ.

Tabulka 6: Sumarizace nástrojů PZČ

Životní příběh	Katka měla možnost podívat se na svůj život a říci si, jakým směrem by se měl dál ubírat, a kdo by měl být jeho součástí. Katka se zde rozhovořila o pěstunech a bylo patrné, že na ně nemá dobré vzpomínky.
Kruh vztahů	Pro Katku byl nejbližší a nejdůležitější člověk v jejím životě přítel Petr, přestože ho neměla prozatím moc času poznat. Katka si pomocí tohoto nástroje uvědomila i další lidi v jejím životě, na kterých jí záleží a o kterých ví, že se na ně může s čímkoliv obrátit, což ji může pomoci i v samostatném životě po odchodu z DD.
Můj dobrý a špatný den	Katka si mohla představit, jak by vypadal její ideální den, co by v takovém dni chtěla dělat, s kým, a naopak jak by takový den vypadat neměl. Může to být pro Katku jakýsi návod, jak v rámci možností nejlépe strávit den, na který pak bude v dobrém vzpomínat, který si užije a ve kterém bude šťastná. A naopak čemu / komu se vyvarovat, aby si den nezkazila.
Moje sny	Katka si vzpomněla nejen na Petra a na společný život s ním, ale velký důraz kladla na úspěšné dokončení školy s vyznamenáním a po odchodu z DD i nalezení práce, která ji bude bavit. Je určitě dobré, že Katka má nějaké sny, po kterých touží, a zároveň si je vědoma i reálných cílů, které jsou pro její život důležité.

Moje dary a nadání	Katka si nemohla na nic vzpomenout a nevěděla, jak má odpovědět. Autorka jí tedy kladla doplňující otázky a Katka se rozovídala a uvědomila si, že i ona má nějaké vlastnosti a schopnosti, pro které ji mají druzí rádi a váží si jí, a že je také v něčem dobrá a výjimečná. Zvláště ve chvílích, kdy se člověk necítí dobře a připadá mu, že by na tomhle světě vůbec neměl být, je třeba si uvědomit výjimečnost a důležitost své osoby a být na sebe hrdý.
Co mám ráda x nemám ráda	Autorka se zaměřila na Katčin názor, jak ona vnímá svůj život. Nástroj se dá pojmut velmi široce, může zahrnovat různá témata, kterých se i autorka s Katkou dotkla. Katka si nejen uvědomila, co jí dělá radost, co má ráda, ale připomněla si i věci, vlastnosti, které jí vadí na druhých lidech. Do jisté míry může jít i o sebereflexi ve vztahu k vlastní osobě (např. když Katka uvedla, co jí vadí na její osobě).
Hledání správného člověka	Tento nástroj považuje autorka v Katčiném případě za velmi podstatný pro její život. Katka si je vědoma svých slabých stránek a ví, že s některými oblastmi v životě potřebuje pomoci, protože sama by to ne zcela dobře zvládla. Je dobré si připustit, že člověk vše nezvládne sám a není určité špatné si říci o pomoc druhých.

Plánovací schůzka se nesla v příjemném a přátelském duchu. Když jsme dělaly nástroje PZČ, Katka měla obavy, aby byl Petr přijat ostatními. Ředitelka i vychovatelka DD Petra znaly z dob jeho pobytu v DD, a proto byly rády, že si našla někoho, komu na ní záleží. Přestože je Katka smířená s tím, že ji čeká odchod z DD, bylo pro ni dobré slyšet podporu ze stran všech zúčastněných. V rámci setkání byly stanoveny reálné cíle, kterých je třeba v Katčiném životě dosáhnout a rovněž kroky, jak těchto cílů dosáhnout. Mezi hlavní cíle patřilo, aby se Katka dobře zabydlela v novém domově, poznala tam nové lidi a případně kamarády a aby si našla práci, která ji bude bavit. Přestože Katka odchází z DD, ředitelka DD ji ujišťovala, že se na ni Katka může i po odchodu z DD kdykoliv obrátit. S hledáním nové práce Katce pomůže pracovnice OSPODu a organizace, jež se zabývá hledáním práce pro ZP osoby. V novém bydlení budou přítomny pracovnice, které Katce pomohou hlavně se zabydlením tam. Na cestě jí přislíbil pomoc i její přítel a učitelka náboženství, která má s Katkou přátelský vztah.

6 DISKUSE, DOPORUČENÍ PRO PRAXI A LIMITY STUDIE

První část této kapitoly obsahuje diskuse získaných informací a doporučení pro praxi. Diskuse je rozdělena na dvě části. V další části kapitoly zmiňuje autorka limity studie, které mohly ovlivnit výsledky výzkumného šetření.

6.1 Diskuse a doporučení pro praxi

V textu níže autorka diskutuje získané informace vztahující se k výzkumným otázkám a k Cílům výzkumného šetření 1 a 2. Doporučení pro praxi je vztaženo k Cíli výzkumného šetření 3. Informace byly získány z polostrukturovaných rozhovorů, ze studia dokumentů, ze skupinové diskuse a z teoretických poznatků, které jsou součástí teoretické části bakalářské práce. Diskuse jsou rozděleny na dvě části. V první části je uvedena diskuse k tématu přípravy a ukončování pobytu v konkrétním DD a u Katky. Ve druhé části je diskutováno téma plánování přechodu s využitím konceptu PZČ.

6.1.1 Příprava a ukončení pobytu v konkrétním DD a u Katky

V této diskusi se autorka opírá nejen o současnou legislativu (zákon č. 109/2002 Sb.), ve které je upravena činnost DD a odchod dítěte z DD, ale i o Standardy kvality péče (Pacnerová a kol., 2015). Právě Standardy kvality péče jsou oporou tohoto zákona, protože více řeší téma přípravy a odchodu dítěte z DD. V následující tabulce je uvedena diskuse k naplňování jednotlivých bodů Standardů kvality péče v DD a u Katky.

Tabulka 7: Plnění Standardů kvality péče

DD má písemně zpracované postupy ukončování péče a přípravy na samostatný život / dítě má být připravováno na odchod z DD.

V daném DD jsou tato témata upravena ve vnitřním řádě, který jen více rozepisuje legislativní úpravu dané problematiky. Je zde uvedeno, že DD průběžně provází dítě v plánování a přípravě na samostatný život, v jakých oblastech – např. budoucí povolání, pracovní uplatnění, jednání s úřady, lékařská péče, vzdělávání atd. (Vnitřní řád DD, 2020), ale detailnější popis chybí. Příprava dítěte na samostatný život je v tomto DD velmi dobře řešena v PROD u každého dítěte, kde jsou uvedeny všechny klíčové životní oblasti dítěte s ohledem na minulý, současný, ale i budoucí stav. Stejně tak se pracovalo i v případě Katky, kdy s ní byl pravidelně vyhotovován PROD s ohledem na její osobnost a na její silné a slabé stránky.

DD vyhodnocuje potřeby dítěte pro samostatný život a nastavuje postupy k podpoře úspěšného přechodu dítěte do samostatného života. Znamená to provázení dítěte v plánování a přípravě v oblastech jako vzdělávání, zaměstnání, správa financí, péče o zdraví, udržení kontaktů atd. Na přípravách se podílí také osoba odpovědná za výchovu a další odpovědné orgány.

Dané ustanovení klade důraz zejména na přípravu dítěte dle jeho konkrétních potřeb, které by měly být správně vyhodnoceny. Stejně tak je uvažováno i ve vnitřním řádě DD. V realitě to vypadá tak, že příprava dítěte na odchod je řešena vždy s ohledem na osobnost daného dítěte a jakou podporu potřebuje. Může mít vliv např. to, zda se dítě vrací nebo nevrací do biologické rodiny a zda je zajištěna následná podpora ze strany rodiny, případně pokud to je dítě se speciálními vzdělávacími potřebami a potřebuje zajistit větší podporu než intaktní dítě. V případě Katky byl v DD brán zřetel na její diagnózu LMP a že potřebuje určitý dohled, proto jí bylo zajištěno chráněné bydlení, se kterým sama souhlasila. Na potřebu podpory osob s LMP poukazuje i MKN-11, kdy uvádí, že osoby s lehkou vývojovou poruchou intelektu mohou dosáhnout relativně samostatného života, nicméně mohou vyžadovat odpovídající podporu. V případě Katky je podpora potřebná a je dobré, že DD správně vyhodnotil situaci a vyhledal jí bydlení po odchodu z DD.

Ke splnění Standardů kvality péče v oblasti plánování a přípravy v různých oblastech přispívá i vypracování zákonem povinného PROD u. Zákon č. 109/2002 Sb. nevymezuje jednotnou formu, ta je v gesci každého DD. V tomto DD je PROD detailně zaměřen na osobnostní profil dítěte a na různé životní oblasti. Důležité je, že PROD je vyhotoven ve spolupráci s dítětem, takže dítě má možnost sebereflexe, a podílí se do jisté míry na plánování své budoucnosti. S Katkou byl PROD rovněž pravidelně vypracováván od jejího nástupu do DD, tedy od jejích 14 let. V té době se začal aktivně řešit výběr školy týkající se jejího budoucího povolání. K podpoře úspěšného přechodu dětí pomáhá i skutečnost, že DD patří mezi menší DD. V rodinné skupině je umístěno 4-5 dětí (oproti max. počtu 8 dětí dle zákona č. 109/2002 Sb.). Vychovatelky tak mohou mít větší prostor k individuální péči o dítě a zařízení může více splňovat podmínku rodinného typu zařízení, jak uvádí Bittner a kol. (2007).

DD dbá na spolupráci s ostatními orgány / institucemi při přípravě dětí z DD. DD spolupracuje s OSPODem, jehož spolupráce s DD je dána legislativně, a ředitelka to považuje samozřejmost. OSPOD jezdí pravidelně za dětmi do DD a vypracovává IPOD. S OSPODem se konají případové konference, kde se řeší situace kolem dětí. Dále DD spolupracuje s neziskovou organizací, která se zaměřuje na přípravu dětí na odchod z DD. Děti mají v rámci této služby možnost nejen osobních konzultací, ale také možnost účastnit se víkendových pobytů k nácviu konkrétních dovedností. Tato spolupráce je dobrovolná a je založena na iniciativě DD. DD spolupracuje také s odborníky, kteří pořádají preventivní programy (týkající se např. návykových látek, kyberšikany atd.) pro děti. U Katky DD často spolupracoval během jejího pobytu tam s různými odborníky (lékaři, psychology, psychiatry) kvůli její diagnóze a jejím zdravotním a sexuálním problémům. Přípravu na její odchod z DD řešil DD primárně ve spolupráci s OSPODem. S ohledem na vážnost tématu přípravy a odchodu dětí z DD je dobré, že se DD snaží nad rámec svých povinností pracovat s tímto tématem, a využívat jiných služeb než těch, které jsou dané zákonem.

Zařízení uplatňuje následnou podporu a poradenství pro mladého dospělého odcházejícího z DD. Klade důraz na zachování a udržení vztahů dítěte, které si v DD vytvořilo. S těmito možnostmi ho před odchodem seznamuje.

V tomto DD se snaží udržet s dětmi kontakt i po jejich odchodu. Dětem je rovněž nabízena podpora a pomoc v případě problémů. Mladí lidé odejít z DD jsou zváni na akce DD. Nejen v rámci plánovací schůzky zazněla od ředitelky DD nabídka pomoci a podpory pro Katku, což bylo pro Katku velmi důležité slyšet. Následně (únor 2023) ředitelka DD v rozhovoru zmínila, že jsou Katce i po jejím odchodu z DD nadále oporou. Katka za nimi pravidelně jezdí do DD na návštěvu, radí se tam s nimi. I Katka v rozhovoru uvedla, že je stále v kontaktu k ředitelkou DD a s vychovatelkami. V případě Katky je tento bod Standardů kvality péče plněn.

Tématem přípravy dětí na odchod se zabývala i Běhounková (2012), dle které by příprava dítěte na vstup dítěte do samostatného života měla být prováděna průběžně a měly by být zajištěny 3 fáze a to zahájení, průběh a návrat. V Katčiném případě se s ní pracovalo již od začátku nástupu do DD. Byl brán zřetel na její diagnózu a na její osobnostní profil. Byl s ní vyhotovován pravidelně PROD. Životem v DD byla připravována na samostatný život. Ať už se jednalo o život v rodinné skupině, podporu jejích volnočasových aktivit, kontakt s okolím, či její studium na učilišti, kde byla na internátě a musela se do jisté míry sama o sebe postarat. Dá se říci, že u Katky příprava fungovala a byly zajištěny i všechny fáze přípravy, nicméně v jistých oblastech zůstávají stále rezervy. Týká se to např. finanční oblasti a udržování pořádku a hygieny, kde je potřeba dohled. Vliv na utváření osobnosti mělo u Katky i to, že se do DD dostala ve 14 letech a řadu věcí měla již zafixovaných / utvořených.

V teoretické části bakalářské práce autorka poukazuje na problém v možných nedostatcích procesu přípravy odchodu dětí z DD v České republice. Mackerle (2021) ukazuje na nedostatečnou integraci dětí z DD do reálného života a zmiňuje rovněž nedostatečnou koordinaci jednotlivých subjektů. Z výzkumného šetření autorka shledala, že spolupráce zejména mezi DD a OSPODem v případě Katky fungovala a že byla věnována dostatečná spolupráce při přípravě na její samostatný život a odchod z DD.

6.1.2 Využití konceptu PZČ u Katky

Doba plánování přechodu dítěte na samostatný život není zákonem č. 109/2002 Sb. vymezena. Je zde uvedena pouze povinnost ředitele nejméně šest měsíců před propuštěním dítěte z DD informovat o této skutečnosti příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností k zaručení návaznosti péče a umožnit tomuto dítěti jednání se sociálním kurátorem. Oproti tomu Maštaliř a kol. (2022) uvádí, že proces plánování přechodu by měl být realizován dostatečně

dlouhou dobu předem, alespoň dva roky. Autorka „nastoupila“ do procesu plánování přechodu pět měsíců před Katčíným odchodem z DD, kdy začala získávat dokumenty o Katce. V té době už bylo v DD s Katkou intenzivně řešeno téma odchodu, zejména jí bylo hledáno vhodné bydlení.

Přestože se autorka dostala již do rozběhlého procesu plánování přechodu, domnívá se, že vyhotovení nástrojů konceptu PZČ mělo svůj smysl a pomohlo Katce nejen s jejím odchodem. V rámci zpracování jednotlivých nástrojů PZČ jsme se dotkly mnoha témat. Katka si v nich promítla svůj dosavadní život. Uvědomila si, jak probíhal její život, co se děje nyní, co má a co nemá ráda. Jak by chtěla, aby její život vypadal a dál se vyvíjel. Ví, že v jistých záležitostech potřebuje podporu druhých lidí, a nestydí se za to. Hlavně si uvědomila, na kterých lidech jí opravdu záleží, které má ráda a které by chtěla mít nadále ve svém životě. V té době neměla Katka ještě vyřešeno zaměstnání po odchodu z DD. Nevěděla, kde bude pracovat, a co bude přesně dělat. V rámci plánovací schůzky pak nalezení vhodného zaměstnání zaznělo jako jeden z reálných cílů, se kterým jí bude pomáhat pracovnice OSPODu a organizace specializující se na hledání práce pro ZP osoby. Krom nalezení zaměstnání byly ujasněny / řečeny během plánovací schůzky i další reálné cíle (např. zabydlení se v novém bydlení, seznámení se s městem atd.) a sny (společný život s Petrem), kterých by Katka chtěla dosáhnout. Pro Katku bylo důležité slyšet během plánovací schůzky slova podpory nejen ze strany zúčastněných, ale byla jí přislíbena i pomoc ostatních osob, které jí budou na její cestě podporovat. To je hlavní účel konceptu PZČ, se kterým bylo pracováno i u Katky. Např. jak uvádí PACER Center (2023) – rozpoznání individuálních tužeb, zájmů, snů; pomoc danému jedinci získat kontrolu nad jeho životem a prostřednictvím týmu osob vytvoření plánu, jak proměnit sny jedince ve skutečnost.

Velký přínos v samotném konceptu je spatřován v tom, že procesu plánování přechodu se neúčastnily jen povinné osoby (DD a OSPOD), ale i blízcí lidé Katky. Protože Katka nemá podporu v rodině, je obzvlášť důležité pro ni vědět, že taková podpora jí je nabídnuta. Jak zmiňuje Maštaliř a kol. (2022), do procesu plánování by měly být zapojeny všechny „důležité osoby“, tedy v podstatě kdokoliv, kdo je nápomocný mladému člověku při jeho přechodu. Stejného názoru je i Johnová (2008), která zmiňuje, že v procesu plánování by měly být využity i neformální zdroje jako rodina, přátelé. PZČ tak rozšiřuje stávající pomoc při procesu plánování.

Jednotlivé nástroje konceptu PZČ byly zpracovány tak, že byl vždy Katce vysvětlen daný nástroj, čeho se týká a k čemu by ji mohl pomoci. Ke každému nástroji bylo autorkou připraveno několik otázek (viz subkapitola 3.3), které byly následně uzpůsobeny rozhovoru

(např. detailněji vysvětleny Katce), některé byly i vynechány, protože byly dotčeny v jiném nástroji. Při tvorbě a zpracování jednotlivých nástrojů se tak autorka snažila brát v úvahu to, co zmiňuje Maštaliř a kol. (2022). Volíme ty nástroje, které se nejvíc hodí pro danou osobu, jsou nejvíc užitečné a způsob zpracování volíme takový, kterému daný jedinec rozumí. Protože Katčino písmo je těžce čitelné a nerada kreslí, bylo domluveno, že grafické zpracování bude na autorce.

6.1.3 Doporučení pro praxi

Vzhledem k tomu, že autorka zná DD již z dob konání praxe a poté i z osobních návštěv dětí tam, při zpracování této části vychází i z osobních zkušeností. Celkově by autorka shrnula život dětí tam jako hezký (s ohledem na fakt, že se jedná o DD). Je snahou DD, aby děti žily život jako v běžné rodině. Děti chodí do běžných škol, mají možnost účasti na volnočasových aktivitách, jezdí na společné výlety. Je jim dána volnost s ohledem na jejich věk a zdravotní stav. Jsou kontinuálně připravováni na samostatný život. O každou rodinnou skupinu se starají stejné vychovatelky, takže děti si k nim mohou vytvořit pevnější vztah. Jako případný nedostatek DD, který může do jisté míry ovlivnit i život dítěte, nachází autorka v absenci vychovatele mužského pohlaví. Autorka se domnívá, že dětem tak chybí vzor mužské role, který bývá standardem v běžné rodině. Bohužel tato skutečnost není lehce ovlivnitelná ze strany DD, ale je dána nabídkou na trhu práce v daném regionu. Možné doporučení tedy je, aby se DD snažil získat pracovníky i mužského pohlaví pro výchovu dětí v DD k přiblížení vzoru tradiční rodiny.

Přestože dle autorky v daném DD funguje dobře příprava dítěte na samostatný život na profesionální úrovni, autorka doporučuje zacílit v rámci přípravy i na blízké osoby mladého člověka. I tito lidé (pokud jsou ochotni) by měli být součástí plánovacího týmu a pomoci mladému člověku na jeho další cestě, pomoci mu definovat jeho cíle a přání. Mladý člověk by měl také vědět, jaké lidi má kolem sebe a na koho se může obrátit / spolehnout. Celkově lze říci, že koncept PZČ je dobrým pomocníkem v procesu plánování. PZČ může obecně DD a odcházejícím dětem pomoci v přípravě na další život, když není dostatečná opora v současném zákoně a příprava je víceméně na každém samostatném DD.

Možné doporučení ke Katce je k jejímu bydlení. Je určitě dobré, že při výběru vhodného následného bydlení byl brán ohled na její stav a bylo jí zvoleno chráněné bydlení. Na druhou stranu teď, po určité době – v době, kdy je finalizována bakalářská práce, je ze strany Katky vidět nespokojenost s jejím bydlením. Přestože žije Katka v chráněném

bydlení, je to bydlení, jež je součástí domova pro osoby se ZP. Žijí zde tedy lidé s těžšími formami MP, kombinovaným postižením a osoby s chronickým duševním onemocněním. Tomu je do jisté míry uzpůsoben i chod zařízení. Přestože Katka má jistou volnost pohybu a může si ve svém volném čase dělat relativně to, co chce, žije v prostoru, který je neustále uzamčen. Pokud chce jít Katka ven, musí to oznámit pracovníci tam. Další věc je i ta, že Katka je mladá dívka s LMP, a zde žijí převážně starší osoby s vyšším stupněm postižení, takže Katka k sobě nemá toho správného „partáka“. Problémem je to, že v současné době v regionu není volná kapacita v chráněném bydlení v bytech či v domcích. Snahou by tedy mělo být to, aby Katka byla přestěhována do takového bydlení, které více zohledňuje její stav a ve kterém se bude cítit spokojenější.

6.2 Limity studie

Níže autorka uvádí dle Maštaliře (2021) a Machové (2020) limity studie, které mohly ovlivnit realizaci výzkumného šetření a interpretaci dat. Limity jsou rozděleny do čtyř oblastí: na straně výzkumníka, na straně účastníků, na straně metodiky výzkumného šetření, na straně zkoumané reality

Limity na straně výzkumníka:

- první zkušenost autorky s kvalitativním přístupem;
- první zkušenost s polostrukturovanými rozhovory;
- aktuální zdravotní stav a nálada výzkumníka;
- osobnostní předpoklady výzkumníka (pohlaví a věk výzkumníka, temperament, vyjadřování, úroveň komunikačních dovedností, chování);
- nejednotnost rolí (výzkumník v roli tazatele, rádce, facilitátora, ale i kamaráda);
- náročnost na znalosti zkoumané problematiky (DD, MP, PZČ);
- riziko překročení osobních hranic ve vztahu s Katkou.

Limit na straně účastníků:

- ochota účastníků spolupracovat na výzkumném šetření;
- možné zkreslení či zamlčení informací ze strany účastníků;
- přítomnost MP u Katky a limitace kvality získávaných výpovědí;
- aktuální zdravotní stav a psychické rozpoložení účastníků;
- možné ovlivnění účastníků výzkumným prostředím.

Limity na straně metodiky výzkumného šetření:

- metodika s kvalitativním přístupem;
- polostrukturované rozhovory (nedirektivní vedení rozhovorů);
- ověření funkčnosti záznamu (selhání techniky nahrávání při plánovací schůzce).

Limity na straně zkoumané reality:

- náročnost na znalost řešené problematiky;
- rozhovory byly realizovány v jiných časech a podmínkách;
- výzkumné šetření se vztahuje pouze na jeden DD.

ZÁVĚR

Autorka se ve své práci zaměřila na to, jak je pracováno s tématem přípravy a odchodu dětí z DD v konkrétním DD a jak je možné pracovat s tímto tématem s využitím nástrojů PZČ. V rámci výzkumného šetření autorka diskutovala s ředitelkou DD téma odchodu dětí z DD a u dívky Katky, opouštějící DD, využila nástroje PZČ k obohacení procesu plánování přechodu.

Výsledky, které autorka získala, poukazují na to, že se v daném DD snaží připravit děti na samostatný život zodpovědně, a po celou dobu jejich pobytu tam. DD klade důraz na individualitu dítěte, vychází z jeho potřeb a snaží se podchytit všechny okolnosti, které by mohly ovlivnit jeho samostatný život. Než děti odejdou z DD, je jim nabídnuta následná pomoc a podpora v případě jakýchkoliv událostí. Zároveň je snahou DD být s dětmi i po jejich odchodu z DD v kontaktu. I u Katky fungoval proces přípravy na odchod z DD do samostatného života po dobu jejího života tam. Před ukončením pobytu v DD byl kladen důraz zejména na nalezení vhodného ubytování s ohledem na její postižení a nutnou oporu. PZČ zapojilo do tohoto procesu i blízké osoby Katčina života. Rovněž jí pomohlo uvědomit si řadu věcí / okolností, které se týkají jejího nejen současného, ale i budoucího života.

Vzhledem k tomu, že v době ukončování psaní bakalářské práce vznikl více než půlroční rozestup od odchodu Katky z DD, má autorka možnost vidět, jak probíhá život Katky nyní. Posledním krokem PZČ byla plánovací schůzka, kde byla vyhotovena CESTA. V rámci CESTY byly definovány reálné cíle a sny, kterých by Katka chtěla dosáhnout. Z reálných cílů bylo splněno to, že se Katka zabydlela v chráněném bydlení a zvykla si na život v novém městě. Přestože se na začátku zdálo bydlení pro Katku vhodné, Katka se tam nyní necítí dobře. Nemá tam žádnou stejně starou kamarádku, se kterou by mohla trávit volný čas, kterého má nyní nadbytek. Další nepříjemnou skutečností je to, že Katka sdílí pokoj s ženou, která trpí schizofrenií, a v nedávné době došlo k útoku této ženy na Katku. Katka se tam nyní necítí tolik bezpečně, bohužel ale není k dispozici jiný pokoj ani ubytování, kam by se mohla přestěhovat.

Dalším reálným cílem bylo to, aby si Katka našla práci, která ji bude bavit. Katka začala pracovat až od ledna 2023, do té doby se pro ni nenašlo žádné vhodné zaměstnání. V současné době pracuje jeden den v týdnu v jiném městě v restauraci, kde umývá nádobí, a práce ji moc baví. Zbylé dny v pracovním týdnu uklízí pár hodin v chráněném bydlení, což ona neshledává jako vyhovující. Je stále proto snahou, aby si našla jednu práci na větší úvazek.

Dobrou zprávou je, že Katka je stále ve vztahu s Petrem. Mají se rádi a dvakrát / třikrát týdně se navštěvují v závislosti na Petrově práci, který pracuje také v restauraci. Katka by si ráda našla s Petrem společné bydlení, což je i jejím snem, ale dle jejích (Katčiny i Petrovy) slov na to nemá Katka dostatečné finance, protože nemá práci na větší úvazek. Je důležité zmínit, že Katka je ve stálém kontaktu s DD a že stále funguje pomoc a opora, která jí byla přislíbena při plánovací schůzce.

Autorka je ráda, že se mohla účastnit procesu odchodu Katky z DD a že je i nyní součástí jejího života. Celé téma bakalářské práce autorku obohatilo v tom, že poznala více život v DD a mohla si vyzkoušet, jak se pracuje s konceptem PZČ v praxi. Autorka bude nadále s Katkou v kontaktu a bude sledovat, jak se dál vyvíjí její život a zda došlo ke splnění jejích reálných cílů a snů. Kdyby autorka měla možnost řešit téma znova, snažila by se přijít do procesu plánování přechodu dříve, min. dva roky předem, jak je doporučováno.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

Literární zdroje

1. BENDO VÁ, P., ZIKL, P. 2011. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. 144 s. ISBN 978-80-247-3854-3.
2. CHRASTINA, J. 2019. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkum*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 288 s. ISBN 978-80-244-5373-6.
3. MAŠTALÍŘ, J. 2021. *Kam dál? Ukončování školní docházky a plánování přechodu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 298 s. ISBN 978-80-244-5954-7.
4. MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
5. SKUTIL, M. a kol. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
6. ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, I. 2011. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4. Praha: Portál. 221 s. ISBN 978-80-7367-889-0.
7. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
8. VALENTA, M., MÜLLER, O. 2021. *Psychopedie, teoretické základy a metodika*. Vyd. 6. Praha: Nakladatelství Parta. 488 s. ISBN 978-80-7320-290-3.
9. ŽIAKOVÁ, K. a kol. 2009. *Ošetrovatelstvo – teória a vedecký výskum*. Vyd. 2. Martin: Vydavateľstvo Osveta. 322 s. ISBN 978-80-8063-304-2.

Elektronické zdroje

1. AAIDD. 2023. *Intellectual disability*. [online]. Dostupné z <https://www.aaidd.org/intellectual-disability/definition>. [cit. 22. 2. 2023].
2. BĚHOUNKOVÁ, L. 2012. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. [online]. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Klinika adiktologie, 1. LF UK a VFN v Praze. 211 s. ISBN 978-80-7476-020-4. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Fenomen_odchodu.pdf. [cit. 9. 9. 2022].

3. BITTNER, P., HAVIGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ, I., LANGHANSOVÁ, H. 2007. *Děti z ústavů*. [online]. Liga lidských práv: Artron. 76 s. ISBN 978-80-903473-4-2. Dostupné z: https://llp.cz/wp-content/uploads/Deti_z_ustavu.pdf. [cit. 29. 6. 2022].
4. CANO-LÓPEZ, L.; DE LA FUENTE-ROBLES, Y.M.; FUENTES, V.; ARANDA, M.; ESPINILLA-ESTÉVEZ, M. 2021. *How Does the Family Influence the Process of Transition to Adulthood? A Comparative Study of Young People with and without Family Ties in Spain*. [online]. Sustainability. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/su13168919>. [cit. 15. 3. 2023].
5. DETROIT WAYNE INTEGRATED HEALTH NETWORK. 2007-2023. *Person Centered Planning*. [online]. Dostupné z: <https://www.dwctraining.com/Online Courses/Attachments/PCP/PCP.pdf>. [cit. 15. 3. 2023].
6. HELEN SANDERSON ASSOCIATES. 2023. *Person-centred practices*. [online]. Dostupné z: <http://helensandersonassociates.co.uk>. [cit. 17. 2. 2023].
7. INCLUSIVESOLUTIONS. 2015. *Path*. [online]. Dostupné z: <https://inclusive-solutions.com/person-centred-planning/path/>. [cit. 18. 2. 2023].
8. JOHNOVÁ, M. 2008. *Plánování zaměřené na člověka a transformace ústavní péče*. [online]. Příloha časopisu Rezidenční péče. Dostupné z: <http://www.rezidencnipec.cz/archiv/priloha/priloha0603.pdf>. [cit. 17. 6. 2022].
9. KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. 2022. *Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy. Zpráva z návštěv zařízení 2022*. [online]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/kvalita_pece_o_deti_v_zarizenich_ustavni_vychovy_stoji_casto_na_individualnim_pristupu_personalu_i_vedeni_systematicke_navstevy_do_movu_a_ustavu_znovu_ukazaly_ze_detem_stejne_jako_reditelum_zarizeni_by_pomohly_zakony_o_ktere_by_se_mohli_oprit/ustavni_vychova_-_shrnuti_a_doporuceni.pdf. [cit. 11. 2. 2023].
10. MACKERLE, V. 2021. *Metodika pro přípravu dětí na odchod z dětského domova*. [online]. Královehradecký kraj. Dostupné z: <https://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/socialne-pravni-ochrana-deti/metodika-nrp/Metodika-pro-pripravu-deti-na-odchod-z-detskeho-domova.pdf>. [20. 2. 2023].
11. MACHOVÁ, A. 2020. *Možnosti podpory komunikačních kompetencí u dětí s PAS v předškolním věku*. [online]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci,

Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jaromír Maštalíř, Ph.D.
<https://theses.cz/id/4m85tf/>. [cit. 11. 3. 2023].

12. MAŠTALÍŘ, J., MAŠTALÍŘOVÁ, D., ŠKOPOVÁ, V., BASLEROVÁ, P. 2022. *Rukověť kariérového poradce žáků se SVP – individuální plánování a tranzitní program*. [online]. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 127 s. ISBN 978-80-244-6090-1. Dostupné z: <https://karierazp.upol.cz/3d-flip-book/rukovet-karieroveho-poradce-zaku-se-svp-individualni-planovani-a-tranzitni-program/>. [cit. 11. 9. 2022].
13. MINDTOOLS. 2022. *Personal SWAT Analysis*. [online]. Dostupné z: <https://www.mindtools.com/aaiakpy/personal-swot-analysis>. [cit. 20. 1. 2023].
14. MINISTRY OF CHILDREN AND FAMILY DEVELOPMENT. 2020. *Transition Planning for Youth with Special Needs: A Community Support Guide*. [online]. Dostupné z: <https://bc-cfa.org/wp-content/uploads/2020/12/transition-planning.pdf>. [cit. 28. 9. 2022].
15. NDTi. 2023. *Good Day / Bad Day*. [online]. Dostupné z: <https://www.ndti.org.uk/RESOURCES/PUBLICATION/GOOD-DAY-BAD-DAY>. [cit. 22. 1. 2023].
16. PACER CENTER. 2023. *Person-centered planning*. [online]. Dostupné z: www.pacer.org/TRANSITION/LEARNING-CENTER/INDEPENDENT-COMMUNITY-LIVING/PERSON-CENTERED.ASP. [cit. 24. 1. 2023].
17. PACNEROVÁ, H. A KOL. 2015. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče* [online]. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 57 s. ISBN 978-80-7481-138-8. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Standardy_kvality_pece_o_deti.pdf. [cit. 5. 7. 2022].
18. RYTMUS. 2023. *Plánování zaměřené na člověka*. [online]. Dostupné z: <https://old.kvalitavpraxi.cz/dokumenty/planovani-zamerene-na-cloveka/>. [cit. 10. 1. 2023].
19. SPMPČR. 2020. *Kruh vztahů*. [online]. Dostupné z: https://propecujici.org/wp-content/uploads/2020/10/KRUH-VZTAHU_pom.pdf. [cit. 6. 1. 2023].
20. VNITŘNÍ ŘÁD VYBRANÉHO DĚTSKÉHO DOMOVA, 2020.
21. *Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních*. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-438>. [cit. 25. 6. 2022].

22. WHO. *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. 2023. [online]. Dostupné z: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/605267007>. [cit. 10. 1. 2023].
23. *Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>. [cit. 17. 6. 2022].
24. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů*. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>. [cit. 18. 6. 2022].
25. *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů*. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>. [cit. 25. 6. 2022].
26. WHO. *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. 2023. [online]. Dostupné z: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/605267007>. [cit. 10. 1. 2023].

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1	Můj dobrý a špatný den
Tabulka 2	Co mám rád x Co nemám rád
Tabulka 3	Rozhovor s ředitelkou DD – o DD
Tabulka 4	Rozhovor s ředitelkou DD – o Katce
Tabulka 5	Rozhovor s Katkou
Tabulka 6	Sumarizace nástrojů PZČ
Tabulka 7	Plnění Standardů kvality péče

Seznam obrázků

Obrázek 1	Životní příběh
Obrázek 2	CESTA
Obrázek 3	Životní příběh Katky
Obrázek 4	Kruh vztahů
Obrázek 5	Můj dobrý a špatný den
Obrázek 6	Moje sny
Obrázek 7	Moje dary a nadání
Obrázek 8	Co mám ráda x Co nemám ráda
Obrázek 9	Hledání správného člověka
Obrázek 10	Katčina CESTA

SEZNAM ZKRATEK

DD	Dětský domov
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
LMP	Lehké mentální postižení
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů
MP	Mentální postižení
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PROD	Program rozvoje osobnosti dítěte
PZČ	Plánování zaměřené na člověka
ZP	Zdravotní postižení

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1 Informovaný souhlas
- Příloha 2 Přepis rozhovoru s ředitelkou DD
- Příloha 3 Přepis rozhovoru s Katkou

Příloha 1 Informovaný souhlas

Univerzita Palackého
v Olomouci

Informovaný souhlas se sběrem informací pro vypracování bakalářské práce

Adresa dotazovaného

Místo, datum

Vážená paní/pane xxx,

studuji druhým rokem obor Speciální pedagogika – raný věk na Univerzitě Palackého v Olomouci. Žádám Vás touto cestou o povolení sběru informací v rámci sestavování případové studie do mé bakalářské práce.

Jedná se o sběr informací k vytvoření anamnézy o xxx. Pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila téma „Využití nástrojů plánování zaměřené na člověka u vybraného jedince z dětského domova“. Vedoucí mé práce je pan Mgr. Jaromír Maštaliř, Ph.D.

Veškerá získaná data budou v mé bakalářské práci použita anonymně a použita pouze pro účely této bakalářské práce.

Informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdržíte Vy a druhý já.

Ing. Lenka Lipavská

Souhlasím s poskytnutím informací.

Jméno dotazovaného

Příloha 2 Přepis rozhovoru s ředitelkou DD

Autorka: Dobrý den, paní ředitelko. Chtěla bych Vám poděkovat, že jste si udělala čas na náš rozhovor. Chtěla bych se Vás zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním rozhovoru?

Ředitelka: Dobrý den, ano, souhlasím.

A: Dobře, děkuji. Moje první otázka zní, jak pomáháte dětem v dětském domově připravit se na odchod z dětského domova?

Ř: Tak my se vlastně po celou dobu pobytu dítěte vždycky v domově zaměřujeme na to, že jednou od nás odejde a snažíme se ho na ten život připravit vlastně každodenně. V rámci projektu transformace dětských domovů v pardubickém kraji my už vlastně máme jenom byty, kde jsou menší rodinné skupiny dětí, které mají každá vlastní hospodaření a děti se podle věku, podle svých schopností učí různým pracem v domácnosti, učí se finanční gramotnosti, nakupovat, vařit, sestavovat si nějaký seznam na nákup, prát, uklízet podle věku, jak říkám, a tím pádem tohle všechno si oni potom do toho budoucího života nesou. Osvědčilo se nám to. Myslím si, že děti jsou schopné spoustu věcí zvládat. O tom, že se jim někdy nechce, to je zase druhá věc. Takže tímhle způsobem se snažíme. Také je podporujeme v tom, aby se učili sami cestovat, koupit si někde jízdenku nebo vstupenku někam. Tady ty běžné věci, které doma děti zažívají s rodiči, tak se snažíme, aby se to učily i oni. Pořádáme pro ně taky preventivní programy, aby taky získaly větší povědomí o určitých oblastech, se kterými se můžou potkat v životě.

A: A můžu se zeptat, jaké preventivní programy jste konkrétně pořádali?

Ř: Záleží, jaký témata jsou aktuální, například návykové látky, kyberšikana, i třeba ta zdravá výživa nebo příprava nějakých jednoduchých zdravých pokrmů. Máme tady preventistku, která vždycky na rok připraví nějaké preventivní programy. Nevím, co teď zrovna nás čeká, ale je to pestré a je to hlavně také podle té potřeby, co zrovna my třeba s těmi dětmi řešíme, a tak se pozve nějaký odborník nebo někdo, kdo se specializuje na tyhle věci, a děti se většinou sejdou tady u mě a stráví nějaký čas tady tou prevencí.

A: Děkuji. Koukala jsem, že vlastně dětské domovy mají povinnost vyhotovovat Plán rozvoje osobnosti dítěte. Jak důležitý je podle Vás tento dokument v souvislosti s přípravou dětí na odchod z dětského domova?

Ř: Je hodně důležitý, protože v tomhle dokumentu se vlastně zaznamenávají veškeré cíle, které si ty děti stanovují, ve kterých se snaží nějakým způsobem posunout, a mají i možnost v té sebereflexi vidět, co se jim vlastně podařilo, za jakou dobu, kam se zase dostaly. A vlastně i v té profesní přípravě se zaměřujeme na rozvoj právě takových činností, které mu potom pomůžou v té profesní přípravě a v tom odchodu na ten budoucí život v té samostatnosti.

A: Děkuju za odpověď. Dále by mě zajímalo, jak máte v dětském domově upraveny podmínky odchodu dětí z dětského domova?

Ř: Nějaké věci máme ve vnitřním řádě, ale je to vždycky individuální a záleží, kam to dítě odchází a zda má nějaký zázemí, zda odchází zpět do biologické rodiny, nebo se postaví samostatně na vlastní nohy, nebo je to dítě s nějakým handicapem, které potřebuje mnohem více pomoci. Individuálně tak řešíme ty jejich potřeby a jsme tady pro ně jako na podporu i po tom jejich odchodu.

A: Další otázka se týká udržování kontaktu a to, jakým způsobem udržujete kontakt s dětmi po jejich odchodu z DD?

Ř: Snažíme se s nima být v kontaktu a je to dost intenzivní. Někdy za námi děti jezdí, někdy se i my jedem třeba podívat k nim do rodiny. Navíc ještě oni tady mnohdy mají své sourozence nebo někoho z rodiny, takže ten kontakt je o to intenzivnější. A mám vždycky radost, když se jim

daří, když se nedaří, tak se jim snažím pomoci. Kdykoliv nám můžou zavolat, obrátit se na nás s nějakým problémem nebo s radostí a využívají to některé děti, některé méně, záleží na té situaci. Taky když máme nějakou společnou akci v létě s dětmi, se zaměstnanci tady, tak je taky na ty akce zveme a někteří z nich přijedou a vždycky jsme rádi, když se společně vidíme.

A: Ještě by mě zajímalo, s kým spolupracujete při přípravě dětí na odchodu z dětského domova.
Ř: *Spolupracujeme s organizací xxx zejména ve skupinách pro děti nad 15 let dejme tomu, kteří jezdí na různé víkendové pobyty, kde se setkávají s dětmi z jiných zařízení. Tam s terapeuty probírají témata právě pro ně důležitá, která prožívají v tuto chvíli anebo budou řešit i po tom odchodu od nás, a mají právě to srovnání a mají tam možnost i individuálních konzultací, pokud mají potřebu zrovna něco řešit sami a zároveň xxx pracuje s dětmi menšího věku. Myslím, že to jde od druhého stupně základní školy. Jednou za 14 dní jezdí k nám na tady ty skupinové terapie a jednou za 14 dní potom jezdíme my do xxx. A na ty víkendové pobyty, jak jsem říkala, tam na ten nácvik těch kompetencí pro život. Ti starší jezdí třeba jednou měsíčně na nějaký víkend.*

A: A krom tohoto určitě spolupracujete i s OSPODem?

Ř: *OSPOD je pro nás klíčový, protože OSPOD je zrovna ten orgán, který by měl všechno řídit kolem toho dítěte. Takže tam ta spolupráce je úzká, pořádáme případové konference, pokud je potřeba řešit nějakou otázku kolem dítěte, kde se scházíme, jinak pracovníce OSPODu jezdí vždycky jednou za 3 měsíce do zařízení za dětmi, které mají v té své péči a řešíme s nima vlastně veškeré zásadní věci ohledně dítěte.*

A: Tak jo, děkuji. Protože moje bakalářská práce je zaměřena na dívku, která opouští dětský domov, na xxx, tak bych se chtěla zeptat, jak konkrétně vypadala příprava u xxx na odchod z dětského domova? Co jste třeba pro ni všechno dělali, než odešla, a co s ní zajišťovali?

Ř: *U xxx jsme se snažili hlavně najít nějaký učební obor, který by mohla v rámci svých schopností absolvovat a našli jsme školu v xxx a snažili jsme se ji podpořit i v nějakých volnočasových aktivitách, protože xxx je složitější případ, když to takhle řeknu, i co se týká*

mentální úrovně i dalších věcí. Takže měla i osobní asistenci, jak při pobytu v dětském domově, tak při pobytu na internátě v xxx, takže ta podpora tam byla i tady ta. Snažili jsme se jí potom pomoci najít, když se blížil už odchod, bydlení a jelikož je to dítě, které potřebuje nad sebou nějaký dohled, co se týká hygieny i dalších, teda jak bych to řekla, úklidu, trávení času, tak se nám podařilo ve xxx najít chráněné bydlení, kde jsme ji přestěhovali a pořídili jsme jí nějaký věci tam, to, co potřebovala a jsme jí stále oporou, jezdí za námi pravidelně a řeší s námi věci, které potřebuje někomu sdělit a poradit se.

A: Když jsme spolu bavily telefonicky, tak jste říkala, že vlastně u xxx byl problém s její sexualitou. Tak by mě zajímalo, jak jste u ní pracovali s tímto tématem?

Ř: *To bylo neustálé téma, kdy jsme se jí snažili vysvětlit, co je v rámci nějakého zdravého sexuálního života možné, a co už je za čarou, protože xxx často navazovala kontakty s muži i přes sociální sítě, což je velmi nebezpečné, a řešili jsme tam spoustu krizových situací v tomhle směru a nebylo to nikdy jednoduché. Jsme rádi, že když to takhle řeknu, že neotěhotněla během pobytu u nás, že měla samozřejmě antikoncepci, že prevence pořád probíhala z naší strany a xxx teďka momentálně v chráněném bydlení má přítele, ale pracuje na nějaký částečný úvazek a snaží se, tak jsme rádi za to, že se nám to povedlo alespoň takto.*

A: Tak moc děkuji. Z mé strany to je všechno. Děkuji moc za rozhovor.

Příloha 3 Přepis rozhovoru s Katkou

Autorka: Ahoj Katko, jsem ráda, že sis udělala čas na naše setkání. Měla bych na tebe připravených několik otázek. Chtěla bych ti říct, že o čem si bude povídat, tak je to všechno anonymní. Bude změněné i tvoje jméno. Souhlasíš s nahráváním přes záznamník?

Katka: Jo.

A: První otázka zní, jak ti pomáhali připravit se v dětském domově na odchod z toho dětského domova?

K: Takže nakupovali mi nějaké jakoby potřebné věci i ohledně třeba jak je lednička nebo televize, mikrovlnka, kecám, mikrovlnka ne, toustovač, různý takovýhle ty elektrospotřebiče, který jsou k životu potřebné. Pomáhaly mi všechny pracovnice, všechny tety v dětském domově a plus opatrovnice.

A: To jsem se chtěla zeptat, to byla další otázka, kdo ti pomáhal při tom odchodu. Takže ti tam de facto pomáhali asi všichni?

K: Ano

A: A říká ti něco organizace xxx? Protože paní ředitelka zmiňovala, že s ní taky spolupracují, když děti odchází.

K: No právě že jako jo, říká mi to něco, ale stýkala jsem se s nima tak jednou třikrát, jinak skoro vůbec.

A: Takže na pobytu si s touto organizací nebyla?

K: Ne

A: xxx, vím, že ti pomáhali hledat v DD bydlení. Jak to probíhalo?

K: Protože sem neměla kam jít, tak mi pomáhali jakoby s tím bydlením, abysem na to prostě nebyla sama, tak mi pomáhali i s opatrovnici. Že jsme si dali schůzku na úřadě třeba s lidma z toho xxx, jestli by sem tam mohla bydlet nebo ne. No a v tom xxx mi říkali, že tam by to pro mě nebylo dobrý.

A: Proč by to tam pro tebe nebylo dobrý?

K: Protože tam jsou ještě víc mentálně postižený než jsou tady, že jo. A že jsou na tom hůř jak já, takže jako by sem tam nebyla mezi nima spokojená. Tak pak nám jakoby nabízeli ještě další chráněné bydlení, kde všude je, takže jsem si spíš vybrala ty xxx, protože to je nejbliž.

A: Byli jste se tam podívat v těch xxx?

K: Ano, byli jsme se tam podívat a docela se mi to líbilo, takže jsem s tím i souhlasila.

A: Takže to bylo na tvým rozhodnutí, že jsi tam šla?

K: Ano

A: Kdo ti pomáhal hledat práci?

K: Práci mi zařizovali až tady v tom chráněnkou.

A: Taky by mě zajímalo, v jakých oblastech si myslíš, že ti pomohli v DD připravit se na samostatný život? Například co se týká financí, školy, domácích prací...

K: No tak s financemi, tak tam to bylo takový horší. Že když jsem byla u těch pěstounů, tak tam jsem nedostávala ani kapesný, jo. No a když jsem se dostala do dětského domova, tak jsem dostávala kapesný už vlastně, co jsem tam přišla, tak jsem dostávala nějakých padesát korun si myslím. No a pak se to zvýšilo na dvě stovky nebo sto padesát, teď si už nevzpomenu, fakt ne. Ale vím, že s tím hospodařením mám prostě do teďka ještě problém, no. Jako pomalu se učím, ale fakt hodně pomalu, no. No a třeba úklid. Tam jsou nějaké rezervy. Jako je potřeba, aby sem

třeba dejme tomu ten pořádek fakt udržovala, protože jako není možný, aby sem měla všude rozházený věci a takový každý den, že jo?

A: Takže bojuješ s tím pořádkem a uklízením?

K: *Jo*

A: A kdo ti pomáhá s financemi?

K: *Opatrovnice*

A: Zajímalo by mě, jaké preventivní programy jste měli v dětském domově? Třeba na bezpečnost nebo co se týká sexuality?

K: *Měli jsme programy s hasičema nebo se záchranářema. A ještě k nám dojížděl nějaký týpek, kterej nás třeba školil o drogách nebo i o tý sexualitě nebo třeba co je to intimita nebo jak se to řekne, intimní život.*

A: V dětském domově s tebou vyhotovovali PROD. Pamatuješ si, co se tam řešilo?

K: *Byly tam různé oblasti mého života a u nich byly jakoby cíle a ty se měly plnit.*

A: Ještě by mě zajímalo, jaká pomoc ti byla nabídnuta při odchodu z dětského domova?

K: *Řekli mi, ať se na ně obracím, když je jakoby třeba, i když nic nepotřebuju, a nebo i když něco potřebuju.*

A: A s kým jsi teď v kontaktu z dětského domova?

K: *Tak různě. S tetou ředitelkou, s tetou xxx, s tetou xxx.*

A: A když se tě zeptám, jak vzpomínáš na dětský domov. Máš na něj dobré vzpomínky nebo spíš špatné?

K: *Spíš dobré.*

A: Tak jo, děkuju, to je z mé strany všechno. Moc ti děkuju za rozhovor.

K: *Jojo, nemáš zač hele.*

ANOTACE

Jméno a příjmení	Ing. Lenka Lipavská
Katedra nebo ústav	Ústav speciálně-pedagogických studií
Vedoucí práce	Mgr. Jaromír Maštalíř, Ph.D.
Rok obhajoby	2023
Název práce	Využití nástrojů Plánování zaměřené na člověka u vybraného jedince z dětského domova
Název práce v angličtině	Utilization of person-centered planning tools on a selected person from children's home
Anotace práce	<p>Úvod: Práce je zaměřena na přípravu dětí z dětského domova na jejich odchod do samostatného života na příkladu konkrétního dětského domova a dívky s mentálním postižením. Práce obsahuje rovněž koncept Plánování zaměřené na člověka, který byl prováděn s danou dívkou jako podpora jejího odchodu z dětského domova a přechodu do samostatného života.</p> <p>Cíl: Jsou stanoveny tři cíle práce. Prvním z nich je popsat, jakým způsobem je pracováno s tématem ukončování pobytu v dětském domově, kde dívka vyrůstá. Druhým cílem je popsat proces přípravy odchodu u této dívky. Třetí cíl je návrh možných doporučení podpory procesu přípravy u dívky a ze strany dětského domova.</p> <p>Metodika: Kvalitativní výzkumné šetření s využitím polostrukturovaných rozhovorů, studia a analýzy dokumentů a skupinové diskuse. Polostrukturované rozhovory byly využity v rámci rozhovorů s ředitelkou dětského domova a dívkou. Studium a analýza dokumentů dané dívky byly využity pro zpracování případové studie. Skupinová diskuse proběhla v rámci plánovací schůzky konceptu Plánování zaměřené na člověka. Pro zpracování a analýzu získaných informací byla použita obsahová analýza.</p> <p>Výsledky: Z výzkumného šetření vyplývá, že dětský domov se snaží připravit děti na jejich odchod z dětského domova po celou dobu jejich pobytu tam. Dětský domov s dětmi pravidelně vyhotovuje zákonem povinný Program rozvoje osobnosti dítěte, který je v tomto dětském domově detailně zpracován, a je zaměřen na všechny klíčové oblasti života dětí. Dětský domov pracuje s dětmi v souladu se zákonem / se Standardy kvality péče vždy s ohledem na potřeby každého dítěte. Stejně tak dětský domov postupoval i u dané dívky. Díky nástrojům konceptu Plánování zaměřené na člověka byli zahrnuti do procesu odchodu i blízcí lidé dívky. Dívka si díky nástrojům konceptu</p>

	<p>Plánování zaměřené na člověka ujasnila nejen reálné cíle a sny jejího života, ale i to, že jí je na této cestě nabízena podpora druhých lidí. Autorka doporučuje zacílit v rámci přípravy i na blízké osoby mladého člověka. Plánování zaměřené na člověka může obecně dětským domovům a odcházejícím dětem pomoci v přípravě na další život, když není dostatečná opora v současné legislativě. Možné doporučení pro dětský domov je zaměstnat vychovatele mužského pohlaví pro přiblížení vzoru běžné rodiny (otec a matka). Dívka žije nyní v chráněném bydlení, které je součástí domova pro osoby se zdravotním postižením. Doporučením je najít bydlení více vyhovující jejím potřebám a její diagnóze.</p>
<p>Anotace práce v angličtině</p>	<p>Introduction: Bachelor thesis is focused on preparing children from the children's home for their departure to an independent life on the example of a specific children's home and a girl with mental disability. The thesis also contains the concept of Person-centered planning, which was carried out with the given girl as support for her leaving the children's home and the transition to independent living.</p> <p>Objective: There are three objectives of the work. The first is to describe the process of work on the topic ending the stay in the children's home where the girl grows up. The second goal is to describe the process of preparing the girl to leave. The third goal is to suggest possible recommendations to support the preparation process for the girl and for children's home.</p> <p>Methodology: Qualitative research using semi-structured interviews, as well as study and analysis of documents and group discussions. Semi-structured interviews were used in interviews with the director of the children's home and the girl. The study and analysis of the girl's documents were used to prepare the case study. The group discussion took place as part of the planned meeting of Person-centered planning. Content analysis was used to process and analyze the information obtained.</p> <p>Results: From the outcome of research survey it shows that the upbringing in children's home prepares the children for their departure from the children's home throughout their entire stay there. Children's home with children regularly draws up the legally required The Child Personality Development Program, which has been elaborated in detail of personality and is focused on all key areas of children's lives. The children's home works with children in accordance with the law / with Standards of quality of care always</p>

	<p>with regard to children's needs. The children's home proceeded in the same way with the girl. Thanks to tools of the Person-centered planning the close people of the girl were also included in the process of departure. Thanks to the Person-centered planning concept the girl clarified not only realistic goals and dreams of her life, but also that she is offered the support of all people on this process. Author recommends targeting the young person's loved ones as part of the process. Person-centered planning can generally help children's homes and children leaving the children's home to prepare for the future life when there is insufficient support in current legislation. A possible recommendation for this children's home is to employ a male worker to ensure the model of a standard family (father and mother). The girl now lives in housing, which is part of a home for people with disabilities. The recommendation is to find housing more suitable to her needs and her diagnosis.</p>
Klíčová slova	Dětský domov, lehké mentální postižení, plánování zaměřené na člověka, program rozvoje osobnosti dítěte.
Klíčová slova v angličtině	Children's home, mild mental retardation, person-centered planning, child personality development program.
Rozsah práce	65 stran
Jazyk práce	Český jazyk